

MYANMAR'IN ROHINGYA ÇIKMAZI

Arakan'da Tarihi Süreç, İç Dinamikler
ve Uluslararası Aktörler

NİSAN 2017

Emrin Çebi

info@insamer.com

www.insamer.com

INSAMER
İNSAN VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
www.insamer.com

GÜNEYDOĞU ASYA

ARAŞTIRMA 37

Araştırma 37
Güneydoğu Asya
Nisan 2017

Myanmar'ın Rohingya Çıkmazı:
Arakan'da Tarihî Süreç, İç Dinamikler ve
Uluslararası Aktörler

©İNSAMER 2017

Bu yayının bütün hakları İNSAMER İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi'ne aittir. İNSAMER'in izni olmaksızın yayının metni herhangi bir formda yayımlanamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve dağıtımını yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Hazırlayan: Emrin Çebi
Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Ahmet Emin Dağ
Editör: Ümmühan Özkan
Web Editörü: Mervenur Lüleci Karadere

Referans için:

Çebi, Emrin, Myanmar'ın Rohingya Çıkmazı:
Arakan'da Tarihî Süreç, İç Dinamikler ve
Uluslararası Aktörler, İNSAMER, Araştırma 37,
Nisan 2017.

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk
müellifine aittir.

Nuhun Gemisi

Sayfa Tasarım: Fatih Hacıoğlu
Baskı: Pelikan Basım
Maltepe Mh. Gümüşsuyu Cd.
Odin İş Merkezi No. 1/28 Topkapı-İSTANBUL

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Araştırma Merkezi'dir.

Karagömrük Mh. Kaleboyu Cd.
Muhtar Muhittin Sk.No:6 PK.34091
Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

Giriş	01
Problemin Tarihsel Geçmişi	02
Sömürge dönemi	02
2. Dünya Savaşı ve Myanmar'ın bağımsızlık süreci	04
Rohingya kelimesinin kullanımı ve Rohingyaların kökeniyle ilgili tartışmalar	05
Rohingya Direnişi, Siyasi Yapıları ve Direniş Grupları	07
Ekim 2016 Saldırıları ve Hareke el-Yakin	17
İnsani Durum ve Rohingya Mültecilerine Genel Bakış	19
İç Dinamikler ve Uluslararası Aktörler	24
Sonuç	32
Sonnotlar	34

Giriş

➤ Myanmar'da farklı etnik gruplarla hükümet arasında neredeyse bağımsızlık günlerinden itibaren önemli boyutta anlaşmazlıklar yaşanmasına rağmen neden sadece Rohingyaların ülkeden gönderilmesine varan radikal talepler söz konusu? Ülkede farklı etnik yapılara mensup olan veya etnik olarak Burmalı olan başka Müslüman topluluklar da varken Rohingya sorunu neden bir din savaşı olarak sunuluyor?

Bu soruların cevapları tarihî, sosyal ve siyasi olarak çok boyutlu ve sorunlu bir geçmişi yansıtıyor. Rohingyaların yaşadığı bölgeye son olarak düzenlenen askerî operasyonların "temizlik" (*clearance*) adıyla anılması, Müslüman Rohingya nüfusun ülkeden gönderilmesi üzerine kurgulanmış ve yürürlüğe konulmuş bir etnik temizlik sürecini ima ediyor. Son yıllarda problemin gündeme geliş tarzı, Myanmar'ın bu durumu bir din savaşı haline dönüştürüp ülkedeki diğer etnik yapıların ortak özelliği olan Budizm'i Rohingya Müslümanlarını dışlamada merkeze alan bir anlayışı yansıtıyor. Din üzerinden ortak düşman yaratma ve ona karşı

birleşme çabalarıyla sosyal kopuşun tabandan gerçekleştirilmesi birincil hedef gibi görünürken ülkede, diğer etnik gruplarla Myanmar devleti arasındaki çatışma ve anlaşmazlıkların devam ettiği ve Myanmar'ı ciddi boyutlarda meşgul ettiği gerçeği de ortada duruyor.

Rohingyaların yaşadığı bölgelere yapılan son operasyonlar, 2012'de başlayan ve devam eden bir sürecin telafisi mümkün olmayan karanlık bir noktaya doğru ilerlediğini gösteriyor. Bu tarihten itibaren Rohingyaların maruz kaldığı dışlanma, hem siyasi hem de sosyal olarak kendini çok sert ve kanlı bir biçimde hissettiriyor. Özellikle de mevcut hükümetin yönetime geldiği 2015 seçimleri öncesi ve bugün yaşananlar, dünyanın görmezden gelemeyeceği bir trajediyi ortaya koyarken Arakan'da insanlar hayatlarını, topraklarını, geleceklerini kaybetmeye devam ediyor.

Bu rapor, yaşanan insani sorunun çözümüne yönelik yıllardır hiçbir gelişmenin kaydedilmediği bölgede olan biteni anlayabilmek amacıyla öncelikle sürece dair tarihsel arka planın bir özeti, Rohingyalı siyasi

direnışe iten süreçlerle birlikte Rohingya siyasi direniş ve silahlı hareketlerini, patlak veren son olayları ve bölgedeki insani durumla ilgili son gelişmeleri incelemektedir. Raporunda ayrıca, Rohingyaların yaşadığı

insani trajediyle ilgili uluslararası toplumun çözüm sürecinin neresinde olduğunu daha iyi resmetmek için Myanmar'daki iç dengelere, bölgesel denkleme ve uluslararası camianın tutumuna da yer verilmiştir.

PROBLEMİN TARİHSEL GEÇMİŞİ

SÖMÜRGE DÖNEMİ

➤ Bu dönem, Myanmar'ın bölgeye sömürge yıllarında yerleştirdiği iddiasıyla Rohingyalı dışlaması açısından önem taşımaktadır. İngiliz sömürge döneminde bugünkü Myanmar topraklarına Güney Asya'dan önemli ölçüde işçi göçü olmuş ve bu göç hareketi sömürge yönetimince organize edilmiştir. O dönem Burma olarak anılan topraklar, İngiliz idaresindeki Hindistan'ın bir eyaleti haline getirildiğinden bölgeye olan göçler bir iç göç gibi değerlendirilmiştir. Ancak bugün, Myanmar devleti bu dönemde yaşanan göçleri yasa dışı göçler olarak değerlendirmekte ve bölgede 12. yüzyıldan itibaren yerleştiği bilinen ve özellikle Bangladeş'le sınır bölgelerinde yaşayan Rohingyalı, İngiliz dönemindeki göçlerle gelen bir topluluk olarak değerlendirip vatandaşlığa kabul etmemektedir.¹

Arakan,² Myanmar'ın³ batısında, Bengal Körfezi'ne kıyısı olan bir eyalettir. Sittwe, eski adıyla Akyab bu eyaletin başşehridir.⁴

Bölgenin çoğunluğunu Rakhine olarak bilinen Arakanlı Budist Magh etnik grubu oluştururken, *Threvada* Budist inancına mensup olan diğer etnik azınlıkların en kalabalığı Mro Khamilerdir.⁵ Bölgede yaşayan Müslümanlar ise dört kategoride değerlendirilmektedir:

- Bangladeş'in Chittagong bölgesiyle sınır; Maingdaw ve Buthidaung bölgelerinde yaşayan ve Myanmar tarafından ısrarla "Bengali" olarak anılan Rohingyalı.

➤ 1430-1784 yılları arasında Mrauk-U (*Mrohaung*) Krallığı döneminde buraya yerleşmiş ve hâlihazırda Mrauk-U ve Kyauktaw bölgelerinde yaşayan Müslüman topluluk.

➤ Kamein/Kaman⁶ olarak bilinen Ramree Adası'na yerleşmiş Arap ve Fars tüccarların torunları.

➤ Arakan'ın 1784'te Burma Krallığı tarafından işgali ile Myedu bölgesinden Sandoway bölgesine gelen Müslümanlar.⁷

Beş şehrin bulunduğu Arakan eyaletinin nüfusu 3.118.963'tür.⁸ Fakat ülkede 30 Mart 2014'te Birleşmiş

Myanmar devleti sömürge döneminde yaşanan göçleri yasa dışı göçler olarak değerlendirmekte ve bölgede 12. yüzyıldan itibaren yerleştiği bilinen ve özellikle Bangladeş'le sınır bölgelerinde yaşayan Rohingyalı, İngiliz dönemindeki göçlerle gelen bir topluluk olarak değerlendirip vatandaşlığa kabul etmemektedir.

Arakan'da Müslümanların yoğunlaştığı bölgeler

Milletler (BM) Nüfus Fonu ve uluslararası donörler tarafından finanse edilen son nüfus sayımında Rohingya'lar yasa dışı Bengali oldukları gerekçesiyle sayılmamıştır.⁹

Rohingyalar, 1429-1785 yılları arasında Arakan ve günümüzdeki Bangladeş'in Chittagong eyaletini kapsayan topraklarda Mrauk-U Krallığı içerisinde yaşamıştır. 1400'lerde Burma Krallığı tarafından işgal edilen Mrauk-U, Bengal'den yardım istemiş ve işgalcileri Müslümanların desteğiyle geri püskürtmüştür. Böylece bölgenin Müslüman Bengal ile ilişkileri de gelişmeye başlamıştır. Mrauk-U, Budist krallar tarafından yönetilirken özellikle mahkemelerde Müslümanlar önemli mevkilerde görevlendirilmiştir. Bu, Güneydoğu Asya genelindeki bütün krallık ve yönetimlerde o günlerde geçerli bir uygulama olagelmıştır. Arakan'ın kuzeyinde bulunan Mrauk-U, daha sonrasında Arakan Krallığı olarak ilan edilen yapıya dâhil edilerek krallığın başşehri olmuştur. Bu krallık, Arakan'ın güneyindeki Irrawaddy deltası ve Burma merkezindeki Burma krallıklarından, batıdaki Bengal ve Muğallar'dan ayrı bir yapı arz etmiştir.

Müslüman tüccarların bölgeye geliş 8. yüzyıla dayanmaktadır. Bunun önemli bir ticaret merkezi haline gelmesi krallığın merkezinin Waithali'ye doğru kaymasına sebep olmuş,

bu ise Müslüman tüccarların bölgede sahil boyunca yerleşmesinde etkili olmuştur. 12 ve 13. yüzyıllara doğru Arakan'a gelen Müslüman tüccar sayısı artmış, Müslümanlaşan Bengal'den de bu bölgeye göçler çoğalmıştır. Bu açıdan bakıldığında modern Bangladeş sınırları içerisinde kalan Chittagong, 1784'teki Burma işgaline kadar bağımsız bir krallık olan Arakan'ın coğrafi bir uzantısı olarak -günümüz modern ulus devlet sınırlarıyla bölünmeden önce- geçişlerin ve etkileşimin yoğun olduğu bir bölge olmuştur.

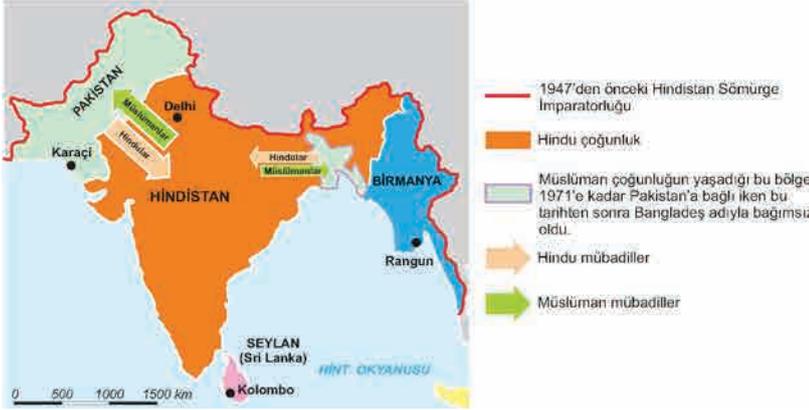
Arakan Krallığı 1784-1824 arasında Burma Krallığı tarafından işgal edilmiş ve bu dönemde bölgede büyük kıyımlar gerçekleşmiştir. Bu baskılardan kaçan kuzeydeki Müslümanlar Chittagong'un¹⁰ güneyindeki Cox's Bazar'a¹¹ sığınmıştır. İngilizlerin kontrolünde olan bu bölgedeki Rohingya Müslümanları sonrasında Burma Krallığı'na akınlar düzenlemiştir. Burma Krallığı Rohingya'ları yakalamak için girdiği Chittagong'da İngilizlerle karşı karşıya gelmiştir. 1811'de Rohingya'lar milislerini organize ederek Kuzey Arakan'ın büyük bir bölümünü ele geçirmiştir. İlerleme kaydeden Rohingya'lar, Burma'ya karşı İngilizlerden yardım talep etmiş fakat bu talepleri olumsuz karşılanmıştır. Takip eden süreçte Burma ordusu Rohingya milislerini Bengal'e geri püskürtmüştür. Bu dönemde Bengal'e sığınan birçok Rohingya bir daha geri dönmeyerek Cox's Bazar'da yerleşmiştir.¹²

İngilizler, sömürge toprağı olan Chittagong'a sürekli akınlar düzenleyen Burmalılara 5 Mart 1824'te savaş açmış ve bu savaş tarihe ilk İngiliz-Burma Savaşı olarak geçmiştir. Bu süreçte İngilizlerle topraklarını korumak isteyen Rohingya'lar

arasında bir ittifak yapılmıştır. Savaşlar sonucu Burma ordusu İngilizler karşısında yenilgiye uğramış ve Arakan bölgesi yapılan anlaşma sonucu İngiliz sömürge topraklarına bırakılmak zorunda kalmıştır.¹³

İngiltere Burma'yı 1824 başlarından itibaren düzenlediği üç isti-

la ile kolonileştirmiştir. Bu süreçte Arakan'ın Burma idaresi zamanında boşaltılan sınır köylerine Chittagong'dan Müslümanlar da yerleştirilmiştir. İngilizler bu Müslüman köylere dinî ve kültürel özgürlükler tanıırken yönetimde de kısmî bir otonomi vermiştir.¹⁴

Kaynak: <http://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/asyanın-kurtulusu-guney-asyadaki-gelismeler/>

2. DÜNYA SAVAŞI VE MYANMAR'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

1937'ye kadar İngiliz Hindistan'ının bir parçası olarak sömürge yönetimi altındaki Burma Krallığı, bu tarihle birlikte yarı özerk bir yönetime doğru evrilmeye başlamıştır. Ancak krallık dâhilinde birbirinden farklı çok sayıda etnik grup vardır. Bu grupların her biri, kendi bağımsızlıkları için dış güçlerle ittifak arayışında olmuştur. Bu durum bugünlere kadar devam eden bölünme ve bu yolda ortaya çıkan silahlı mücadelelerin kaynağı olmuştur.¹⁵

Sömürge döneminde İngilizlerin desteğini alan Rohingyaların İngilizlerle diğer bir yakınlaşması ise 2. Dünya Savaşı'na giden süreçte olmuştur. Buna sebep de İngilizlerin Rohingyalara Burma'ya karşı savaşmaları karşılığında otonomi hakkı verme sözüdür. Fakat İngilizler bu sözlerinde durmayarak bütün bölgeyi Burma'ya bırakmıştır.

2. Dünya Savaşı'na giden süreçte Myanmar'ın çoğunluğunu oluşturan

Bamar yani Burma etnik grubuna mensup pek çok kişi, İngiliz sömürgecilerinden kurtulmak için Japonya yanındadır. Fakat azınlık olan diğer etnik gruplar, Bamarlara ve Japonlara karşı müttefik kuvvetleri desteklemiştir.¹⁶ Sonrasında İngilizlerle ittifak eden Burma, savaşın bitmesiyle İngiltere'den bağımsızlığını kazanmış ve bütün etnik azınlık bölgeleri de bu yeni ülkenin sınırlarına katılmıştır.¹⁷

General Aung San liderliğindeki bağımsızlık sürecinde, federal bir yapılanma hedeflenirken etnik olarak farklı topluluklara otonomi verilmesini konu alan Panglong Konferansı 1947'de gerçekleştirilmiştir. "İnsan hakları, ulusal ve kültürel haklar, kültürel otonomi özgürlüğü, parlamentoda temsil hakkı" ile ilgili maddeler bu konferansta kabul edilen anayasa taslağında yer almıştır. Fakat Aung San'ın 19 Temmuz 1947'de kabinedeki altı arkadaşıyla birlikte uğradığı

Burma Krallığı dâhilinde bulunan birbirinden farklı çok sayıda etnik grup, kendi bağımsızlıkları için dış güçlerle ittifak arayışında olmuştur. Bu durum bugünlere kadar devam eden bölünme ve bu yolda ortaya çıkan silahlı mücadelelerin kaynağı olmuştur.

suikast sonucu ölümü üzerine Panglong Konferansı kararları günümüze kadar uygulamaya geçememiştir.

Bağımsızlığın ilanından sonra 1948 yılında hazırlanan yeni Burma Anayasası, ülkedeki etnik azınlıklar ve Burma yönetimi arasında sürekli bir anlaşmazlık konusu olagelmıştır. Zira çok etnikli bir yapıya sahip olan Burma'da, 135 etnik grup, resmî olarak tanınmış olan sekiz büyük grup altında kategorize edilmiş-

tir. 1982'de çıkarılan Vatandaşlık Kanunu'nda Rohingyalar devletin tanıdığı etnik gruplar arasına dâhil edilmemiştir. Kuzey Arakan'daki Müslümanlar için dönüm noktası olan bu kanun ile Rohingyalar artık "devletsiz" bir halk haline getirilmiştir.¹⁸ Bu süreçte farklı etnik azınlıkların yaşadığı bölgelerde, hükümet güçleri ve yerel direniş grupları arasındaki çatışmalardan etkilenen pek çok kişi yerlerinden olmuştur.¹⁹

ROHINGYA KELİMESİNİN KULLANIMI VE ROHINGYALARIN KÖKENİYLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

Rohingya kelimesinin kullanımının tarihsel ispatındaki zayıflıklar sebebiyle içeride ve diasporada yaşayan yaklaşık 3 milyonluk bir topluluk yok sayılmıştır. Bu ise içinde yaşadığımız çağın ve ulus devlet düzeninin handikaplarının en çarpıcı ve en acı örneklerden biridir.

➤ Myanmar ve Bangladeş'in birbirine yüklediği bir problemin kurbanı olan Rohingyalar, yıllardır birçok insanın hayatına mal olan bir çıkmazın ortasında yaşam mücadelesi vermektedir. Myanmar'ın 1948 ve Bangladeş'in 1971 olan bağımsızlık tarihleri hatırlandığında, bu iki devletin doğuşundan çok daha önce buralarda yaşamakta olan Rohingyaların nereye ait olduğu tartışmaları iyice alevlenmiş ve bu tartışmalar "Rohingya" ifadesinin kullanımının olup olmadığına yahut bu kullanımın ne zaman ortaya çıktığına kadar ilerlemiş ve bugün artık tamamen içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir.

Burada bir halkın yüzyıllardır yaşıyor olduğu gerçeği göz ardı edilip Rohingya kelimesinin kullanımının tarihsel ispatındaki zayıflıklar sebebiyle içeride ve diasporada yaşayan yaklaşık 3 milyonluk bir topluluk yok sayılmıştır. Bu ise içinde yaşadığımız çağın ve ulus devlet düzeninin handikaplarının en çarpıcı ve en acı örneklerden biridir.

Rohingya kelimesinin kullanımı ile ilgili tartışmalar halen devam ederken kimi kaynaklar 1936'da kurulan ve Rohingyaların ilk siyasi oluşumu

olduğu ifade edilen *The Rohingya Jam'iyyat al Ulama* (Rohingya Âlimler Cemiyeti) adında geçmesi sebebiyle kelimenin kökenini bu tarihe dayandırmaktadır.²⁰ Başka bir kaynakta ise kelimenin *Guardian Daily*'de 20 Ağustos 1951'de dönemin Buthidaung milletvekili Abdul Gaffar tarafından yazılan "The Sudeten Muslims"²¹ başlıklı yazısında geçtiği ifade edilmektedir.²²

Yazılı kaynakları referans alan modern dönem tarihçiliğinin bir sonucu olarak da, kelimenin yazılı kullanımının daha eski tarihlerde bulunmayışı sebebiyle, böyle bir halkın olmadığı anlamı çıkarılması yine modern dönemin belli kesimler için ürettiği açmazlardandır. Rohingya ifadesi ve bu halkın kökenine dair daha çok Batılı seyyah ve antropologların bölgeyle ilgili notlarına dayanan tartışmalar, bütün taraflarca manipüle edilmektedir. Rohingyalara dair genel kabullerden biri, Rohingyaların Muğal, Afgan, Patahan ve Bengali göçmen askerler ile Arap ve Fars tüccarların sonraki nesilleri olduğu yönündedir. Bu görüş Rohingya siyasi oluşumlarının da kabul ettiği bir görüş olup Müslüman seyyahların bölgeye dair

notlarında geçen tarifler ve yorumlar arasında da bulunmaktadır.²³

Malay anlatılarında ve Arap tarihçilere ait eserlerde de *Roang*, *Rohang*, *Roshang* şeklinde adlandırmaların olduğu ve bölgenin *Jazirat al-Rahma* yahut *Rahmi* olarak isimlendirildiği de ifade edilmektedir.²⁴

Diğer bir görüş ise, bu insanların Bangladeş'in Chittagong bölgesindeki halkla ortak kökenden geldiği iddialarıdır. Bu görüş Rohingyalı ülkeden gönderme planı çerçevesinde Myanmar tarafından ısrarla savunulmaktadır.²⁵ Zira Arakan bölgesinin İngiliz sömürgesinde olduğu dönemlerde buraya Bengal'den ve Hindistan tarafından iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla göç eden yahut ettirilen topluluklar, yüzyıllar sonra Myanmar tarafından yasa dışı göçmenler olarak kabul edilmiştir.²⁶

Myanmar, 1982 Vatandaşlık Kanunu ile ilk İngiliz-Burma Savaşı'nın meydana geldiği 1824'ten önce bölgeye yerleşmiş olan, özellikle de Bangladeş'le sınır bölgelerinde yaşayan Rohingyalılara vatandaşlık vermemiş ve bu tarihten sonra bölgeye yerleşenler yasa dışı göçmenler olarak kabul edilmiştir. 1983 nüfus sayımına göre Arakan eyaletindeki Müslüman nüfusun oranı %24,3 iken bu nüfus sayımında Rohingyalılar Bengaliler olarak adlandırılmıştır.²⁷

Myanmar yönetiminin 21 Şubat 1992 tarihinde yayımladığı basın bildirisinde, ülkede tanınan 135 etnik gruptan ayrı olarak Rohingyaların 1824'ten itibaren Bangladeş'ten gelerek ülkeye yerleşen yasa dışı göçmenler olduğu tekrar ilan edilmiştir.²⁸

Bugün de aynı söylemi devam ettiren Myanmar yönetimi, Rohingyalıların sınır dışı etmede Arakan'daki Rakhinelerin desteğini din farklılığına başvurarak almaya çalışmakta ve bu politikasıyla hem Rohingyalıların hem de Rakhineleri sonuçları çok acı olan olaylara maruz bıraktığı

rakmaktadır; geçmişten itibaren yaşanan travmaları halkın hafızasında canlı tutarak Arakan eyaletinin bölüneceği korkusunu zihinlerde sürekli harlamaktadır. Oysaki bu yaklaşım, gelecek günlerin Myanmar'ının bütünlüğü için oldukça tehlikeli bir sürece dönüşebilir.

Sonuç olarak 1948'de kurulan bir federal birlik olarak dikkate alındığında, Myanmar'ın daha bu devletin kurulmasından çok önce buraya gelip yerleşmiş olan bu insanları yasa dışı göçmenler olarak tanımlaması kabul edilemez bir hukuksuzluktur. Zira neredeyse benzer uygulamalarla İngiliz sömürgesinde bulunan toprakların çoğunda iş gücü ihtiyacını karşılama amacıyla yerinden edilen yahut gönüllü göç eden çok sayıdaki Çinli nüfus, başta Malezya, Endonezya ve Singapur olmak üzere pek çok farklı ülkede; birçok Malay ve Hint nüfus da Güney Afrika'da artık buldukları toprakların insanları olarak yaşamlarına devam etmektedir. Myanmar yönetiminin mantığıyla hareket edildiğinde, İngiliz sömürge döneminde yerinden edilen/göç eden milyonlarca insanın yüzyıllar önceki anavatanlarına geri gönderilmesi gerekmektedir. Bu, uygulanması mantık dışı ve imkânsız olan durum Rohingyalılar için de geçerlidir. Fakat bu halkın akıl almaz sahipsizliği, bağlı buldukları bu devlete onları yok etme imkânını verebilmektedir.

Bütün bunların yanı sıra Rohingyaların yasa dışı oldukları söyleminin Myanmar tarafından konjonktürel amaçlarla kullanıldığına dair de örnekler mevcuttur. Bu duruma en somut iki örnek, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve uluslararası toplumun baskılarıyla Rohingyaların 1978 ve 1992'de vatandaşlığa kabul edilmeleri uygulamasıdır. Myanmar'ın duruma göre değişen siyaseti, koca bir halkı felakete sürüklerken bu durumun önüne geçilememesi ve

**Myanmar yönetimi,
Arakan'daki
Rakhinelerin
desteğini din
farklılığına
başvurarak almaya
çalışmakta ve bu
politikasıyla hem
Rohingyalıların hem
de Rakhineleri
sonuçları çok acı
olan olaylara maruz
bıraktığıdır.**

bu halkın yasa dışı olma sorununun çözülememesi, uluslararası toplumun, BMMYK'nın ve diasporadaki Rohingya kuruluş veya oluşumlarının bu politik süreçleri takipsizliklerinin bir sonucudur.²⁹

Bangladeş Rohingyalara yönelik her olaydan etkilenen ilk ülke olması dolayısıyla dönem dönem Rohingyaların ülkeye girmelerine engel olmaktadır. Bunun belli başlı sebepleri olarak; Rohingyaların Myanmar'a dönüşlerinin muğlaklığı, yasa dışı silahlı gruplara katılmaları ihtimali ve buna dair duyulan güvenlik kaygısı, uluslararası toplumun ve kurumların Rohingyaların Myanmar'a dönüşleri konusunda yetersiz ve ilgisiz kalması gösterilmektedir. Hasılı bu iki ülkenin Rohingya halkının nereye ait olduğuna dair işlevsiz süreçleri ve dışlayıcı tutumları yine ziyadesiyle Rohingyaları etkilemektedir.³⁰

Rohingyaların kökeniyle ve aslında nereye ait oldukları ile ilgili Myanmar ve Bangladeş arasında 1980'lerden bu yana devam eden görüşmelerin sonuncusu Ocak 2017'de gerçekleşmiştir. Aung San Suu Kyi, iki ülkenin bu konu sebebiyle gerilen ilişkilerini düzeltmek üzere 2017 Ocak ayının ilk haftası Dakka'ya bir heyet göndermiştir. Myanmar Dış İlişkiler Genel Direktörü iki ülkenin bir an önce "kimlik tespiti ve doğrulama" (*identification and verification process*) amaçlı bir süreci başlatması gerektiğini ifade ederken Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina, Myanmar'ın

Bangladeş'teki Myanmar yurttaşlarını geri alması çağrısında bulunmuştur. Myanmar'dan gelen Rohingyaların kökenlerine dair yapılacak değerlendirmelerden sonra, bu kişilerin Myanmar'dan oldukları tespit edilirse derhal geri gönderilecekleri açıklanmıştır. Ancak Myanmar'ın Bengali olarak kabul ettiği bu insanları geri kabulüne dair hâlihazırda herhangi olumlu bir gelişme yaşanmamıştır.

Son yıllarda Pakistan'da artan terör saldırıları sebebiyle ilk hedef haline gelen Afgan mültecilerinin yaklaşık 30 yıldır yaşamakta oldukları bölgelerden geri gönderilmeleri sürecinin yol açtığı problemler düşünüldüğünde, benzer sorunların yıllardır Bangladeş'te ikamet eden bu insanlar arasında da görüleceğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Geri iadeler, Myanmar tarafında gündem bile edilmezken, etnik ve dinî içerikli şiddetin sık sık meydana geldiği ülkede, Rohingyaların siyasi hiçbir güncelerinin olmaması, Bangladeş tarafından Myanmar'a dönmeye zorlanmaları sonucu ortaya çıkan/çıkacak sorunları ve bu durumun muhtemel olumsuz sonuçlarını düşündürmektedir. Zira Bangladeş'in sık sık gündeme getirdiği ve bazen de uygulamalarıyla geri dönmeye zorladığı nüfusla ilgili ne bu iki ülkenin ne de konuyu toplantı seviyesinde gündeme getirmekten öteye gitmeyen uluslararası toplumun çözüm için ciddi bir girişimi bulunmaktadır.

ROHINGYA DİRENİŞİ, SİYASİ YAPILARI VE DİRENİŞ GRUPLARI

➤ Rohingya direnişi ve siyasi hareketlerinin oluşum, gelişme, başarı ya da başarısızlıkları ve hâlihazırda durumlarına dair inceleme ve araştırmaların sayısı oldukça azdır ve ne

yazık ki mevcut olanlarda da büyük bir bilgi karmaşası bulunmaktadır. Bu önemli sürecin bir bütünlük içerisinde değerlendirilmemiş olması, diğer azınlık hareketlerine kıyasla bu kadar

göz ardı edilmesi, öncelikle diasporadaki Rohingyaların, sonrasında da bütün Müslümanların omuzlarında ağır bir yük ve sorumluluktur.

Geçmişe dair bu ilgisizlik ve hafıza kaybında, Rohingya direnişinin Açe, Moro, Patani ve başka diğer bölgelerdeki süreçler gibi belirginleşememesinde, karizmatik bir liderin olmayışı etkili olmuştur. Rohingya oluşumlarının modern dönemde ve günümüzde bir bütün halinde hareket edememeleri, problemlerini uluslararası arena da dile getirecek bütüncül bir yapıya sahip olmamaları ve gruplar arası anlaşmazlık ve bölünmeler, muhtemelen bu lider yokluğunun bir sonucudur. Bununla birlikte bu bölünmelerin belirgin bir düşünce ve metot farklılığı sonucu olup olmadığı mevzusu da incelenmeye muhtaç bir konudur. Bu konudaki boşluklar, Rohingyaların temsil problemini anlamak ve ileriye dönük olarak gidermek için tespit edilmelidir.

Rohingya direniş süreci ve grupları ile ilgili malumatlara bakıldığında belli dönemlerde ve daha çok Myanmar yönetimlerinin tavırlarına göre değişen metotlara başvurdukları gözlemlenmektedir. 1947-1962 arasında yer yer siyasi yapılar altında yer yer de gerilla savaşı olarak devam eden mücadele, 1954 ve 1962 askerî darbeleri ve Myanmar ordusunun ağır operasyonlarının yaşandığı süreçte bir hayli gerilemiştir. Ayrıca direniş gruplarının halktan destek görmemeleri ve Myanmar'ın bağımsızlığından Bangladeş bağımsızlık savaşına kadar Pakistan'a ilhak taleplerinin bu ülke tarafından kabul edilmemesi de süreci oldukça zayıflatmıştır.

Bu yıllarda yaklaşık 2.000-2.700 civarında Rohingya savaşçı, aktif silahlı mücadele içinde bulunmuştur. Etkileri 1960'a kadar devam bu mücadeledeki temel hedef ise,

Müslümanlara ayrı bir eyalet kurulması olmuştur.

Myanmar'ın 1920'ler ve 1930'larla başlayan bağımsızlık sürecinde Kuzey Arakan'daki Müslümanlar dikkatlerini Hindistan'da Müslümanlardan müteşekkil bir devlet oluşumu fikrini somutlaştıran *All India Muslim League* (Tüm Hindistan Müslümanlar Birliği) üzerinde yoğunlaştırmıştır.³¹ 1926 ve 1938'de İngiliz Hindistan'ına karşı Rangoon gibi önemli şehirlerde patlak veren isyanlar, henüz Arakan'a sıçramamıştır.³² Kuzey Arakan'daki Rohingyaların Hindistan'daki gelişmelerle odaklanmaları yanında, M.A. Rasheed ve U Razak gibi bazı Burma asıllı Müslümanlar da Burma'nın bağımsızlığında aktif rol almıştır.³³

1931'de sömürge yönetimi tarafından oluşturulan *Simon Komisyonu*, Burmalıların anayasal reformlar ve Hindistan'dan ayrılma ile ilgili görüşlerini almak üzere kurulmuştur. Bu komisyon, *Muslim League* temsilcisi Müslümanların idari görevlerde ve hükümette adil bir düzenlemeyle görev almaları gerektiğini belirterek özellikle Arakan eyaletinde diğerleriyle eşit haklara sahip olmalarının garanti altına alınmasının zaruretini vurgulamıştır. Fakat bilhassa Maungdaw ve But-hidaung bölgelerindeki Müslümanların İngiliz eğitim sistemindeki okullara çocuklarını göndermemeleri ve sadece tarımsal faaliyetlerle uğraşmaları yeni süreçte devlet kadrolarında görevlendirilecek yetişmiş insan sorununu ortaya çıkarmıştır.³⁴

1932'de Moulana Abdus Subhan Mazaheri liderliğinde kurulan ilk siyasi yapı ise *Jamiatul Ulama of North Arakan* (Kuzey Arakan Âlimler Cemiyeti) olmuştur.³⁵ 1936'da kurulan *The Rohingya Jam'iyyat al Ulama* ise Arakan'da adında "Rohingya" kelimesi geçen ilk Müslüman dernek/parti olarak dikkat çekmektedir.³⁶ Bu partinin kuruluş süreci yahut aktiviteleri

Rohingya direnişi ve siyasi hareketlerinin oluşum, gelişme, başarı yahut başarısızlıkları ve hâlihazırdaki durumlarına dair inceleme ve araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu önemli sürecin bir bütünlük içerisinde değerlendirilmemiş olması, diğer azınlık hareketlerine kıyasla bu kadar göz ardı edilmesi, öncelikle diasporadaki Rohingyaların, sonrasında da bütün Müslümanların omuzlarında ağır bir yük ve sorumluluktur.

lan barış komiteleri 10 Haziran 1942'de Kuzey Arakan İslam Cumhuriyeti'nin (*Islamic Republic of North Arakan*) kurulduğunu açıklamıştır. 31 Aralık 1945 tarihinde de İngilizler Naf ve Mayu nehirleri arasında kalan bölgeyi Müslüman bölgesi olarak ilan etmiştir.⁴⁰

1946'da *Jamiatul Ulama of North Arakan*, *Muslim League* liderleri ile kendilerinin yaşadığı Buthidaung ve Maungdaw bölgelerinin o zamanlar Doğu Pakistan olarak anılan Bangladeş tarafına ilhakı konusunu görüş-

mek üzere Karaçi'ye bir heyet göndermiştir. Fakat o dönem halen bölgede hâkim olan İngiliz sömürge yönetimi bu teklifi kabul etmemiştir.

1947'de Aung San ve arkadaşlarının Delhi'ye gideceğini ve Muhammed Ali Cinnah ile görüşeceğini haber alan cemiyet üyelerinden altısı, bölgeye giderek Aung San ve arkadaşları ile görüşmüştür. Heyet görüşmede, 1942 yılında yaşanan çatışmalar sırasında Rangpur ve Dinajpur'a sığınan Müslüman mültecilerin durumlarının iyileştirilmesi, Burma'da dinî özgürlüklerin garanti altına alınması, 2. Dünya Savaşı sebebiyle durdurulan hac ibadetine yeniden izin verilmesi, azınlıkların rızası alınmadan Burma anayasasında herhangi bir değişiklik yapılmaması, parlamentoda kendi bölgelerinden Müslüman temsilcilerin olması ve azınlıkların da devlet kadrolarında görev alabilmesi gibi hususları içeren bir metni iletmiştir.⁴¹

12 Şubat 1947'de, Myanmar'daki diğer etnik unsurlarla federal bir devlet yapılanması çerçevesinde düzenlenen Panglong Konferansı'na o dönemde "Kuzey Arakan Müslümanları"

ile ilgili yeterli bilgiye ve aynı yıllarda kurulan *Jamiatul Ulama of North Arakan* ile aynı oluşum olup olmadığına dair net bir veriye ise ulaşamamıştır.

1937'de kurulan *Jamiat-ul Khud-damul Islam* ise *Jamiatul Ulama of North Arakan*'ın öğrenci teşkilatlanması olarak faaliyet göstermiştir.³⁷

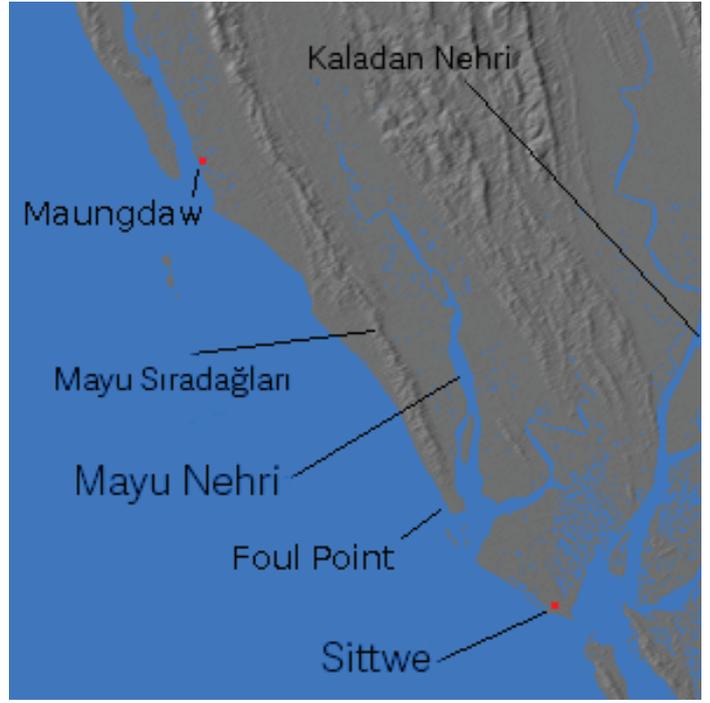
1942 yılında İngiliz sömürge yönetiminin Arakan'dan çekilmesiyle birlikte, bölgenin güneyinde yaşayan Müslümanlara karşı İngiliz sömürge dönemi yönetimlerinin yarattığı ve Japonya işgali sırasında da devam eden problemli süreçlerin hafızalarda canlanması, bölgedeki Rohingya ve Rakhineler arasındaki çatışmaları başlatmıştır. Bu dönemde özellikle Arakan'ın güneyinden birçok Müslüman kuzeye kaçmıştır. Bu yıllarda meydana gelen olaylarda 22.000'e yakın Rohingya'nın Chittagong'a göç etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir.³⁸ Bu süreçte üst düzey ulemalar, kanaat önderleri ve siyasi kadroların birçoğu öldürülmüş; Rohingyaların direnişini devam ettirecek kadrolar bağlamında büyük bir boşluk oluşmuştur.³⁹ Burma'nın şiddet içerikli baskınlarına karşı direnmek amacıyla kuru-

olarak anılan Rohingya temsilcileri davet edilmemiştir. Bu toplantıda *Burma Muslim Congress/BMC* başkanı U Razak bütün Müslümanların temsilcisi olarak dikkate alınmıştır. Rohingyaların bu noktada itiraz ettiği husus ise, Arakanlı Budist temsilcinin Arakan'da Müslümanlar da dâhil bütün vatandaşları temsil etmesi konusudur. Buna rağmen *Jamiatul Ulama of North Arakan* konferansa iki üyesini göndermiş fakat ya yanlış anlaşılma ya da bilgilendirmedeki hata sonucu üyeler konferansa yetişememiştir.⁴²

7 Mart 1947'de *Jamiatul Ulama of North Arakan*, Avukat Maulna Sana Ullah liderliğinde İngiliz parlamento üyesi Ross William ile görüşmüş ve Kaladan ve Naf nehirleri arasındaki bölgenin Rohingya Müslümanlarının yönetimi altında olmasını talep etmiştir.⁴³

Bu süreçte gerilla savaşları meto- duna başvuran başka hareketler de ortaya çıkmıştır. Kendilerini savunma amacıyla Kasım 1947'de başlayan gerilla savaşları Nisan 1948'de Zaffar Kawal⁴⁴ liderliğinde *Mujahideen* adı altında düzenli isyan hareketlerine dönüşmüştür.⁴⁵ Bunun öncesinde Mart 1946'da Zaffar Kawal, *Muslim Liberation Organization/MLO*'ı kurmuştur. Maungdaw'ın kuzeyindeki bir köyde Mayıs 1948'de yapılan toplantı sonrasında yapının adı *Mujahid Party* olarak değiştirilmiştir. Zaffar Kawal bu yapının komutanı ilan edilirken Sittwe polis gücünde onbaşı olarak görevli olan Abdul Husein de yardımcısı olmuştur. 1942'deki olaylar ve ardından meydana gelen büyük göçün etkisiyle kurulan bu hareketin⁴⁶ şekillenişinde Rohingyaları koruma güdüsü yanında Pakistan'ın bağımsızlık sürecinin de etkisi olduğu belirtilmektedir.⁴⁷

İngilizler Müslümanların kendileriyle ittifakları karşılığında Arakan'ın kuzeyinde Müslümanların yaşadığı bölgelere otonomi verecekleri sö-

Kaynak: <https://sanzenskyline.wordpress.com/tag/history/>

zünü tutmamıştır. Myanmar'ın Ocak 1948'de bağımsızlığını kazanmasıyla da devlet ve Rohingyalar arasındaki gerginlik iyice artmıştır.⁴⁸

Burma Birliği'nin oluşumu sırasında, eyaletlerin birliğe katılması sürecinde, Arakan eyaletinin birliğin bir parçası olması kararına itiraz eden *Rohingya Jamiyat al Ulama* ve *The Rohingya Youth and Student's Association* (Rohingya Gençlik ve Öğrenci Derneği) gibi önde gelen Müslüman kuruluşların birçoğu, doğrudan Rak-hine etnik kökenli memurlar tarafından yönetilmek yerine Rangoon'daki merkezî hükümet tarafından yönetilmek isteğiyle kendi bölgeleri için otonomi talebinde bulunmuşlardır.

Mujahideen ya da farklı kaynaklarda geçtiği şekliyle *Mujahid Party*, 9 Haziran 1948'de Burma Birliği'ne Urdu dilinde hazırlanmış bir dizi talepler içeren bir mektup göndermiştir. Bu talepler özetle; Kaladan ve Naf nehirleri arasının Müslümanlara ait özerk bir bölge olması, Arakan'daki Müslümanların Burma vatandaşı olarak kabul edilmesi, partinin yasal siyasi bir parti olarak dikkate alınması, olağanüstü güvenlik yasası çerçevesinde

gözüne alınan Müslümanların serbest bırakılması, Mrauk-U yani Kyauktaw ve Myohaung bölgelerinden göç etmek zorunda kalan Müslümanların devlet desteğiyle topraklarına geri dönmesi, *Mujahid Party* üyelerine genel af uygulanması şeklindeydi. Kendilerini “Arakan Müslümanları”, millî dillerini de “Urduca” olarak tanımlamış olmaları, daha Hindistan-Pakistan ayrışması gerçekleşmeden önce bile Hindistan Müslümanları ile birlikte olma eğilimlerini göstermektedir. Parti, bu taleplerin karşılanmaması üzerine silahlı mücadeleye başlamıştır.⁴⁹ 1950’lerin başlarında silahlı kalkışmalarda bulunan, farklı kaynaklarda da *Mujahideen Fighters* (Mücahit Savaşçılar) adıyla anılan bu hareket, kısa sürede kuzeyin büyük bir kısmını ele geçirmiştir.⁵⁰ Bunun yanında Burma’da 1950’lerde parlamenter süreçle birlikte Rohingyaların tanınmaları ve bu ortamda oluşan gençlik hareketleri ile diğer bazı oluşumları sebebiyle *Mujahideen*’e itibar artmıştır.

16 Haziran 1951’de *All Arakan Muslim Conference* (Tüm Arakan Müslüman Birliği Konferansı) Alet-hangyaw köyünde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı sonucu ise *The Charter of the Constitutional Demands of the Arakani Muslims* (Arakan Müslümanlarının Anayasal Talepleri Sözleşmesi) başlıklı bir bildiri yayımlanmıştır. Arakan Müslümanları ile Magh yani Rakhinelerin eşit haklara sahip olması gerektiğini ifade eden bu bildiri Arakan’ın kuzeyine Karen, Kachin ve Shan eyaletlerine verildiği gibi özerklik verilmesi ve bölgenin kendi askerî ve polis gücü olması talep edilmiştir.⁵¹

1954’te *Jamiatul Ulama of North Arakan* ve *Jamiat-ul Khuddamul Islam*, Moulana Abdul Quddus isimli üyenin liderliğinde bir yenilenme ve yeniden yapılanmayla *Rohingya Jamiat-ul Ulama* ismini almış, 1956’da

Kaynak: <https://undercoverinfo.wordpress.com/2015/05/16/mass-grave-of-rohingya-myanmar-people-discovered/>

bütün diğer yapıları da bir araya getirerek *United Rohingya Organization* adıyla faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu süreçte, radyolarda Rohingya dilinde yayınlar başlamış ve bölge, Arakan eyalet yönetiminden ayrı bir yönetime tabi tutulmuştur.⁵² Buthidaung ve Maungdaw bölgelerinde gerçekleşen serbest seçimlerde dört Müslüman aday parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Ancak bu dönemde *Mujahideen* grubunun isyanları da devam etmiş ve Aung San’ın öldürülmesi sonrası göreve gelen U Nu, Arakan ve Mon’a eyalet olma sözü vermiştir.⁵³ Seçim kampanyası boyunca diğer etnik grupların bulunduğu bölgelere olduğu gibi Arakan’a da eyalet sözü vermesinden dolayı bu durum, dönemin Burma devlet başkanını bir hayli zora sokmuş, bunun sonucunda Müslüman vekiller bu karara itiraz etmiş ve Rohingya eyaletinin kurulması talebinde bulunmuşlardır.⁵⁴ Artan itirazlar sonunda, Mayıs 1961’de, Mayıs Sınır İdaresi kurulmuştur. Mayıs; Maungdaw, Buthidaung ve Rathedaung’un batısını içine alan Rohingyaların yoğunlaştığı bir bölgedir. Bu idareyle Müslümanların yaşadığı bölgelerin Arakan

eyaleti sınırları dışında tutularak doğrudan Rangoon'daki merkezî yönetime bağlanması planlanmıştır.⁵⁵ Mayıs Sınır İdaresi'nin oluşumu, aslında Rohingyayalara 1948'de tanınmış olan *self-determinasyonun* pratiğe geçmesi olmuştur.⁵⁶ Fakat 1962'deki askerî darbeden sonra bu plan feshedilmiştir. Darbe yönetiminin bölgede artan baskıları ve 1964'te Mayıs Sınır İdaresi'nin de feshiyle bölge, Arakan eyaletine ilhak edilmiştir.⁵⁷

1962 darbesiyle göreve gelen Ne Win'in ilk icraatı *Burmese Way to Socialism* (Burma Tipi Sosyalizm) çerçevesinde 1964'te özel girişimlerin millileştirilmesi olmuştur.⁵⁸ Aslında 1950, 1951, 1956, 1960 yılları Myanmar'da parlamenter sistemin uygulanmasında önemli dönüm noktaları olsa da "Burmalştırma" siyaseti ülkedeki farklı etnik unsurları bu dönemlerde yeniden harekete geçirmiş ve sonunda yoğun bir kargaşanın hâkim olduğu ülkede, ülke bütünlüğünü korumada yegâne unsur olan Myanmar ordusu Tatmadaw, tekrar öne çıkmıştır.⁵⁹

Bu süreçte Çin, Hint ve Pakistanlı yatırımcılar ülkeden ayrılmıştır.

Verilen rakamlara göre 100.000 Hindistanlı ve 12.000 Pakistanlı, bu yıllarda ülkeyi terk etmiştir. Bu dönemde kimlik kartına sahip Kuzey Arakan'daki Müslümanlar 1982'de çıkan ve 1987'de yürürlüğe giren Vatandaşlık Hukuku yasasına kadar bölgede ikametlerine devam etmiştir.⁶⁰

1962 askerî darbesi ve 1964'teki gelişmelere paralel, yeni direniş grupları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunların en önemlisi *Rohingya Independent Force/RIF* (Rohingya Özgürlük Gücü) olmuştur. Cafar Habib ya da yerel dilde kullanışıyla Aka Muhammad Cafar tarafından kurulan RIF, 1969 yılında *Rohingya Independent Army/RIA* (Rohingya Özgürlük Ordusu) ile birleşmiş ve bu yeni oluşumda liderliği yine Cafar Habib üstlenmiştir.⁶¹

Bazı kaynaklarda *Rohingya National Liberation/RNL* (Rohingya Ulusal Kurtuluşu) bazılarında ise *Rohingya Liberation Party/RLP* (Rohingya Özgürlük Partisi) olarak geçen parti ise *Mujahideen*'in lideri Zaffar Kawal tarafından 15 Temmuz 1972'de kurulmuştur. Muhammed Cafar Habib de bu partinin genel sekreteri olarak tayin edilmiştir.⁶²

1973'te *The Union Revolutionary Council/URC* (Burma Birliği Devrimci Konseyi) yeni bir anayasa için kamuoyuna başvurmuştur. Mayu sınır bölgesindeki Müslümanlar da anayasa komisyonuna kendi tekliflerini sunmuştur. Bu teklifte Müslümanlar yine ayrı bir otonom eyalet yahut en azından bir idari bölge talebinde bulunmuştur. Ancak bu talepleri bir kez daha reddedilmiş ve 1974 Anayasası çerçevesinde gerçekleştirilen seçimlerde Mayu bölgesindeki Müslümanlar, kongreye göndermek üzere kendi temsilcilerini seçme hakkından da men edilmiştir.⁶³

1974'te, bu sürecin devamı olarak RLP'nin üye sayısı 200'den 2.500'e çıkmıştır. Buthidaung ormanlarında konuşlanan üyeler, 1974'te Myanmar ordusunun baskınlarıyla Bangladeş'e kaçmak zorunda kalmıştır.⁶⁴

1974 yılında Cafar Habib'in başkanlığında faaliyet yürüten RIA, aynı ismin liderliğinde adını *Rohingya Patriotic Front/RPF* (Rohingya Vatanperver Cephesi) olarak değiştirmiş⁶⁵ ve önceki direniş sürecinin bir devamı olarak kurulmuştur.⁶⁶ Cafar Habib, yaklaşık 70 savaşıcısı olan RPF'nin başına geçmiş, genç bir avukat olan Nurul İslam ise başkan yardımcısı olarak tayin edilmiştir. Tıp doktoru olan Muhammed Yunus da bu oluşumun genel sekreterliği görevine getirilmiştir.⁶⁷ Myanmar ordusu 1977 ve 1978 yılları arasında bu gruba karşı *Nagamin* ya da uluslararası literatürde bilindiği şekliyle *King Dragon* adını verdiği çok büyük bir operasyon başlatmıştır.⁶⁸ Bazı çevreler bu operasyonun Bangladeş Bağımsızlık Savaşı'ndan dolayı bölgeye geri dönen Rohingya'ları geri göndermek için yapıldığına dair iddialar da ileri sürmüştür. Operasyonlar sırasında yapılan toplu tutuklamalar, işkence ve benzeri uygulamalar sonucu 200.000 ila 250.000 kişi Bangla-

deş'e sığınmak zorunda kalmıştır.⁶⁹

1970'lerde, küresel düzeyde İslami direniş hareketlerinin canlanmasına paralel olarak Rohingya'lar arasında da hareketlilik artmış, fakat Myanmar ordusunun ağır karşılığı ve Rohingya'ların kendi aralarındaki bölünmeler sebebiyle burada diğer azınlık bölgelerindeki gibi bir direniş geliştirememiştir.

1988 yılında Myanmar genelinde alevlenen demokrasi ayaklanmaları Rohingya'ları da harekete geçirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan en önemli yapı ise 1982'de kurulan *Rohingya Solidarity Organisation/RSO*'dur (Rohingya Dayanışma Örgütü).⁷⁰ RSO, RPF'deki bölünmelerden sonra ortaya çıkan en önemli gruptur. RSO içinde 1986'da yaşanan başka bir bölünmenin ardından 1987 yılında *Arakan Rohingya Islamic Front/ARIF* (Arakan Rohingya İslami Cephesi) kurulmuştur.⁷¹ Bu grup, önderliğini RPF'nin başkan yardımcısı Nurul İslam'ın yaptığı savaşıçılar tarafından kurulmuştur.⁷² RSO, 2000'lerin başına kadar güvenlik güçlerine yönelik ufak çaplı saldırılar gerçekleştirmiş ancak bu tarihten sonra faaliyetlerini sonlandırmıştır.⁷³

ARIF ise RSO'dan ayrılanlar da dâhil olmak üzere diğer grupların toplandığı merkezî bir oluşumdur. Bu süreçte silahlı mücadele tekrar gündeme gelmiş fakat bu hareketlilik askerî bir etki yaratamamıştır. ARIF, Bangladeş'teki kamplardaki mültecilerin iadesine (*repatriation*), Cemaat-i İslami'nin desteğiyle engel olmaya çalışmıştır.⁷⁴

Myanmar'da demokrasi taleplerinin zirve yaptığı 1988 ortamıyla birlikte askerî cuntanın siyasi partilerin kayıtlı olmasına izin vermesi üzerine Rohingya'lar da partilerinin tanınmasını istemiş, fakat onların bu talepleri kabul görmemiştir. Böylece taktik değiştirerek National Democratic Party for

Human Rights/NDPHR (Ulusal İnsan Hakları Demokratik Partisi) adında bir parti kurulmuş ve 1990 yılındaki seçimlere bu parti ile katılım sağlanmıştır. NDPHR bu seçimlerden dört vekil çıkarırken, seçimlere Arakan'dan katılan *Arakan League for Democracy/ALD* (Arakan Demokrasi Birliği) ise 11 vekil çıkarmıştır.⁷⁵ Fakat 1990 seçimlerinde oyların %80'ini alan *National League for Democracy* (Demokrasi İçin Ulusal Birlik Partisi) cuntanın müdahalesiyle göreve gelememiştir. Bu dönemde Myanmar genelinde yükselen tansiyon, Arakan ve burada yaşayan Rohingyaların siyasi girişimlerini de etkilemiştir. NDPHR ve ALD'nin çıkardığı vekillikler seçim komisyonunca iptal edilmiş ve bu iki parti 1991'de kapatılmıştır. Parti üyelerinin bazıları yeraltına inmiş, bazıları ise sürgüne gönderilmiştir.⁷⁶

Bütün bu süreçler sonucunda 1990'larla daha çok Bangladeş Myanmar sınırında aktif olan bir takım silahlı yapılanmalara gidilmiş fakat bu sürecin mülteci problemini çözmede bir etkisi olamamıştır. Bu yapılar genel olarak RSO, ARIF, RPF ve *Ittihad-ul Mujahideen of Arakan/IMA* (Arakan Mücahitleri Birliği) olarak sıralanabilir.⁷⁷

28 Ekim 1998'de ARIF ve RSO'da kalan çok az sayıdaki üyenin bir araya gelmesiyle Londra merkezli *Arakan Rohingya National Organization/ARNO* (Arakan Rohingya Ulusal Örgütü) kurulmuştur.⁷⁸ ARNO'nun askerî kanadı ise *Rohingya National Army/RNA* (Rohingya Millî Ordusu) adıyla faaliyet göstermeye başlamıştır. Fakat bu yapı zayıf bir ittifak olarak kalmıştır.⁷⁹ 11 Eylül 2001'den

sonra Müslüman siyasi ya da silahlı kuruluşların küresel boyutta hedef haline gelmesiyle belli başlı Rohingya mücadele grupları da ılımlı siyasi söylemlerle kendilerini ifade etmeye, diğer radikal gruplardan uzak durmaya çalışmıştır.⁸⁰

Örneğin bu önemli yapılardan ARNO terörist gruplarla irtibatı olduğu iddialarına karşı, 23 Ekim 2001'de yaptığı açıklamada masum insanların evlerine, ırzlarına yönelik tacize karşı kendilerini savunmanın terörizmden ayrı düşünülmesi gerektiğini ifade ederek hiçbir terörist organizasyonla bağlantısı olmadığını ilan etmiştir.⁸¹ Özellikle 11 Eylül olayları sonrasında ortaya atılan bu iddialar, Myanmar tarafından diğer bütün bölgelerde olduğu gibi "terörizmle savaş" adı altında belli başlı oluşumlara saldırı olarak yorumlanmıştır.⁸²

2008'de ARNO, Nurul İslam tarafından yeniden yapılandırılmıştır.⁸³ Hâlihazırda İngiltere Dışişleri Bakanlığı, Burma Parlamento Komitesi ve Avrupa Birliği ile çalışmakta olan kurumun *Amnesty International*, *Burma Campaign U.K.* (İngiltere Burma

Myanmar'da demokrasi taleplerinin zirve yaptığı 1988 ortamıyla birlikte askerî cuntanın siyasi partilerin kayıt olmasına izin vermesi üzerine Rohingyalar da kendi partilerinin tanınmasını istemiş, fakat onların bu talepleri kabul görmemiştir.

Seferberliği) ve diğer insan hakları örgütleriyle de ortak faaliyetleri bulunmaktadır. *Burma Democracy Movement* (Burma Demokrasi Hareketi) ile de ortak etkinlikleri olan ARNO, farklı etnik forumlarla da aktif ilişki içerisinde. Grubun 2008'de yaptığı dördüncü kongresinde Rohingya ve Rakhine'nin Arakan'ın yerel insanları olduğu ve bundan dolayı günümüzde de bu şekilde değerlendirilmeleri gerektiği belirtilerek buradaki insanların yüzyıllardır birlikte yaşadıkları ifade edilmiştir. ARNO, Myanmar'ın demokratik hareketlere karşı geliştirdiği dışlama siyasetini kınarken kendilerinin barışçıl mücadelelerle davalarına sahip çıktıklarını, Burma dışındaki herhangi bir mücadelenin parçası

olmadıklarını ve Arakan içerisinde bir topluluk olarak bu eyaletin yeniden inşasına kendilerini adadıklarını ifade etmektedir.⁸⁴

Bu kurumlarda genel olarak başkan ya da başkan yardımcılığı yapmış olan Nurul İslam 1973'te Yangon Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Hâlihazırda Londra yaşayan Nurul İslam, ARNO'nun genel başkanlığı görevini devam ettirmektedir. Kendisi bölgede bulunduğu dönemlerde Arakan eyaletindeki bir Rakhine milliyetçi partisi olan *The National United Party of Arakan* (Arakan Millî Birleşik Partisi) gibi diğer siyasi oluşumlarla da irtibatlı olarak çalışmıştır. New South Wales Üniversitesi'nde Diplomasi Akademisini bitiren Nurul İslam, East London Üniversitesi'nde de insan hakları konusunda yüksek lisansını tamamlamıştır.

Kurucu üyeleri arasında ARNO'nun da bulunduğu *Arakan Rohingya Union/ARU* (Arakan Rohingya Birliği), İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Euro-Burma Office'in girişimiyle kurulmuş bir yapıdır. İİT liderliğinde Suudi Arabistan'da 30-31 Mayıs 2011'de yapılan anlaşma çerçevesinde ARU'nun kuruluş amacı Rohingyaların yaşadığı problemlere siyasi çözümler bulmak olarak belirlenmiştir. Üzerinde ittifak edilen Arakan eyaletinin bölünmezliği, barış içinde bir arada yaşama, demokrasi ve insan hakları ve federalizm prensipleri bu anlaşma ile formüle edilmiştir. 25 kuruluşun katılımıyla gerçekleşecek ARU'nun düzenleyeceği bir kongrenin tesisine karar verilmiştir. Bu kongre bütün Rohingya kuruluşlarının temsilcilerini sürece dâhil etmeyi hedeflemiştir. Bangladeş'ten Abul Faiz Jilani, Ko Ko Lin (Muhammad Kalim), Dr. Muhammed Yunus, Suudi Arabistan'dan İmum Ahmad ve Salim Ullah,

İngiltere'den Nurul İslam, Amerika'dan Reza Uddin ve kurumun genel sekreteri Prof. Wakar Uddin, Norveç'ten Sayed Hussein, Japonya'dan Zaw Min Htut, Türkiye'den Muhammed Eyüp Han ARU kurucu konsey üyeleri arasındadır.⁸⁵

2010 yılında kurulan *Burmese Rohingya Association of North America*/BRANA (Kuzey Amerika Burma Rohingya'ları Birliği) ABD Senatosu, ABD Temsilciler Meclisi ve ABD

Dışişleri Bakanlığı ile dünya çapında Rohingya mültecilerinin, Myanmar'daki Rohingya'ların ve Rohingya'yalardan Kanada dâhil Kuzey Amerika'da ikamet edenlerin kanuni ve diğer süreçleri ile ilgili kolaylaştırıcı yöntemler geliştirmek, siyasi haklarla ilgili mevzuat ve politikalar oluşturmak üzere kurulmuş bir yapıdır. Başkanlığını Pensilvanya Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Prof. Wakar Uddin yapmaktadır.⁸⁶

BELLİ BAŞLI ROHINGYA OLUŞUMLARI

- ▶ Arakan Institute for Peace and Development (AIPAD)
- ▶ Arakan Rohingya National Organisation (ARNO)
- ▶ Arakan Rohingya Refugee Committee, Malaysia
- ▶ Arakan Rohingya Union (iit tarafından kurdurulmuştur.)
- ▶ Arakan Rohingya Youth Association (ARYA)
- ▶ Bradford Rohingya Community in UK
- ▶ Burmese Rohingya Association of North America (BRANA)
- ▶ Burmese Rohingya Association in United Arab Emirates (BRA-UAE)
- ▶ Burmese Rohingya Community in Australia (BRCA)
- ▶ British Rohingya Community in UK
- ▶ Burmese Rohingya Association in Japan (BRJA)
- ▶ Burmese Rohingya Association in Queensland-Australia (BRAQA)
- ▶ Burmese Rohingya Association in Thailand (BRAT)

- Burmese Rohingya Community Australia
- Burmese Rohingya Community in Denmark
- Burmese Rohingya Organisation UK (BROUK)⁸⁷
- Canadian Burmese Rohingya Organisation
- Myanmar Ethnic Rohingya Human Rights Organisation in Malaysia (MERHROM)
- Rohingya American Society
- Rohingya Arakanese Refugee Committee
- Rohingya Community in Finland
- Rohingya Community in Germany
- Rohingya Community in Italy
- Rohingya Community in Netherlands
- Rohingya Community in Sweden
- Rohingya Community in Switzerland
- Rohingya Human Rights Council, Norway
- Rohingya Müslümanları Dayanışma Derneği-Türkiye
- Rohingya Organisation Norway
- Rohingya Society Malaysia
- The European Rohingya Council (ERC)⁸⁸
- The United Rohingya National League (U.R.N.L), Myitkyina
- Union of Rohingya Communities in Europe, Denmark-Norway

EKİM 2016 SALDIRILARI VE HAREKE EL-YAKİN

➤ Myanmar ve Bangladeş arasında sıkışan “devletsiz” Rohingyaların okyanusta, insan kaçakçıları ve organ tircileri gibi şer odaklarının elinde kaybolan hayatları, onların uluslararası terör örgütlerinin eline düşme ihtimalleri oluşana kadar kimsenin dikkatini çekmemiştir.

Yaşadıkları her türlü zulüm ve haksızlık üzerine bazı Rohingyaların rotalarını Afganistan’a çevirdiği ve burada Afganistan Taliban’ına katıldıkları yönünde bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerin de 11 Eylül’de ABD’nin bölgeye girmesiyle ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Öte yandan Rohingyaların bu kadar mesafeyi kimliksiz aşabilmiş olmaları konusu, güzergâhtaki ülkelerle ilgili soru işaretlerine sebep olmaktadır. Rohingyaların bu mesafeyi ve aradaki ülkeleri nasıl aştıkları; Hindistan, Pakistan gibi ülkelerden nasıl geçebildikleri bilinmemektedir. Ayrıca Ortado-

ğu üzerinden bölgeye gelen küresel insan kaçakçıları ve onların burarlarda sahip olduğu ağlara dair de pek çok soru işareti bulunmaktadır. Bu “devletsizlik” durumunun bir sonucu olarak başta Hindistan, Bangladeş, Pakistan, Körfez ülkeleri, Suudi Arabistan, Afganistan ve ABD olmak üzere çeşitli ülkelere dağılan Rohingyaların Taliban yahut farklı merkezlere ulaşmalarını kolaylaştıran iletişim ağını nasıl kurdukları da merak konusudur.

2012’de MAZLUMDER tarafından İstanbul’da gerçekleştirilen “Arafta Bir Toplum Arakan” adlı sempozyumda da Çin, Avrupa ülkeleri, Güney Kore ve başka diğer kaynaklardan silah edinen bu “devletsiz” Rohingyaların sadece ulusal boyutta değil küresel boyutta da bir karmaşa yaratmalarının mümkün olduğu uyarılarında bulunulmuştur.⁸⁹ Aslında bu türden belirtiler çok önceden

görülmeye ve birçok bölge uzmanının, akademisyenin uyarılarda bulunmasına rağmen bu konuda kayda değer bir adım atılmamış ve son olaylar bu öngörülerin bir tezahürü olarak patlak vermiştir.⁹⁰

Son dönemde yaşanan olayların sebebi olan saldırılar 9 Ekim 2016'da gerçekleşmiştir. İddialara göre 9 Ekim günü, sabah saatlerinde birkaç yüz Rohingya, ellerinde bıçak, sapan ve 30 civarında tüfekle Maungdaw ve Rathedaung'taki üç sınır karakoluna saldırı düzenlemiştir. Myanmar yönetimi saldırıyı gerçekleştirenlerin kimliğine dair hiçbir bilgilendirmede bulunmamış, sadece saldırganların sayısını 400 olarak açıklamıştır. Saldırıda dokuz polis ölürken saldırıyı düzenledikleri iddia edilen gruptaki sekiz kişi öldürülmüş, iki kişi ise ellerindeki mühimmatla yakalanmıştır.⁹¹ Saldırıları Rohingya'ların düzenlendiğine dair iddia ise, bir grup Rohingya'nın sosyal medyada saldırı planları ve hedefleri ile ilgili açıklamalar yaptığı görüntülerin yayılmasıyla pekiştirilmiştir. Bu görüntülerde "Dünya çapındaki bütün Rohingya'ların cihat için hazırlık yapmaları ve kendilerine katılmaları" çağrısında bulunmaktadır.⁹² Nitekim bir süre sonra saldırıları, kendilerini *Hareke el-Yakin, Aqa Mul Mujahedeen* ya da İngilizce adıyla *Freedom of Faith Movement* olarak tanımlayan bir grup üstlenmiştir.

Kimi kaynakların verdiği bilgiye göre, 2012'deki şiddet olaylarının korkunç boyutlara ulaşması, Hareke el-Yakin grubunun kurulmasına sebep olmuştur. Bu gruba ve üyelerine nasıl ulaştıkları ayrı bir soru işareti olarak kalan bazı uluslararası yapıların, grup üyeleriyle yaptıkları röportajlarda, Pakistan ve Afganistan'da bulunmuş olan Rohingya'ların, yaşanan şiddet olaylarından sonra Arakan'ın kuzeyindeki köyler-

de halka eğitim verdikleri ifade edilmektedir. Videolarda öne çıkan ve örgütün lideri olduğu belirtilen Ataulah isimli şahıs ise Pakistan Karaçi doğumlu, Suudi Arabistan'a göç etmiş bir Rohingya'dır. Ataulah'ın Arakan'da 2012'de patlak veren şiddet olaylarından sonra ikamet ettiği Suudi Arabistan'da ortadan kaybolduğu belirtilmektedir. Hakkında kesin bilgiler olmamakla birlikte, Ataulah'ın Pakistan'a gidip burada eğitim aldığı yönünde tahminler bulunmaktadır.⁹³

Hareke el-Yakin grubunun silah kullanımından gerilla taktiklerine kadar çok geniş bir eylem kabiliyeti olduğu ve Suudi Arabistan'daki 20 Rohingya'nın bu grubun lider kadrosunda bulunduğu da iddialar arasındadır.

Röportajlarda karargâhının Mekte'de olduğu ifade edilen Hareke el-Yakin'in, sivil Budist halka yönelik bir saldırıda bulunmadığı, amacının Myanmar'daki Rohingya'ların maruz kaldığı zulme son vermek ve vatandaşlık haklarının verilmesini sağlamak olduğu dile getirilmektedir. Grup üyelerinin söz konusu röportajlarındaki ifadelerine göre, Hareke el-Yakin'in küresel terör örgütleriyle bir bağlantısı bulunmamaktadır. Fakat uzmanlar, yerinden etmelerin ve masum halka yönelik şiddet ve işkencelerin devam etmesi halinde, şimdiye kadar radikalize olmamış Rohingya'lar arasından küresel şiddet örgütlerine katılımın artabileceği yahut kimi örgütlerin bu alanı kendi emelleri için kullanabileceği yönünde değerlendirmelerde bulunmaktadır.⁹⁴

Ataulah isimli şahıs, 17 Ekim 2016'da "Arakan vatandaşları, Myanmar vatandaşları ve dünya vatandaşları" diye başlayan açıklamasında, Rohingya'ların dünyanın en çok zulme uğrayan halkı olarak son 60 yıldır soykırıma maruz kaldıklarını, dünyanın kendilerini yok saymayı seçtiğini

Uzmanlar, yerinden etmelerin ve masum halka yönelik şiddet ve işkencelerin devam etmesi halinde, şimdiye kadar radikalize olmamış Rohingya'lar arasından küresel şiddet örgütlerine katılımın artabileceği yahut kimi örgütlerin bu alanı kendi emelleri için kullanabileceği yönünde değerlendirmelerde bulunmaktadır.

ve Arakan toprağının çocukları olarak bundan böyle kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeyi tercih ettiklerini ifade etmektedir. Bu açıklamada kendilerini bütün terör unsurlarından bağımsız bir yapı olarak tanımlayan Ataullah, Rohingyalar ve askerî saldırıların kurbanları olan bütün masumlar için, tüm Arakan için, adalet ve yasal hakların verilmesinden başka bir isteklerinin olmadığını söylemektedir. Konuşmasının devamında; “İnsanlarımız baskıcıların zulmünden kaçarken Bengal Körfezi’nde, Tayland ormanlarında, insan kaçakçılarının elinde trajik şekilde ölmek yerine, artık özgürce yaşamayı tercih etti. Bizler annelerimizi, kız kardeşlerimizi, yaşlılarımızı, çocuklarımızı ve kendimizi bu zulümden kurtarmak için yemin ettik. Bu taleplerimiz, çağdaş dünyanın yardımıyla gerçekleşmedikçe durmayacağız.” demektedir.⁹⁵

Hâlihazırda belli şüpheleri barındıran ve diğer Rohingya siyasi oluşumları veya geçmişteki direniş gruplarıyla herhangi bir irtibatı bulunmayan bu yapılanma, birkaç noktayı kendisi için odak haline getirmektedir. Örgüt, amacını çaresiz Rohingya halkının sesini duyurmak olarak açıklamakla birlikte, son dönemde başvurduğu yöntem, yaklaşık 70.000 insanın yerinden olması-na, tespit edilebildiği kadarıyla da en

az 1.000 kişinin ölümüne ve daha birçok tarifi mümkün olmayan acıya sebep olmuştur. Zira, Myanmar ordusunun böyle bir eyleme en şiddetli şekilde karşılık vereceği herkes tarafından kesinlikle biliniyor-ken, birdenbire ortaya çıkan bu grubun asıl amacı ciddi bir soru işareti olarak zihinleri meşgul etmektedir.

Ayrıca örgütün kurucu üyesinin Pakistan’la kurulan irtibatı da başta Hindistan olmak üzere bölgede Pakistan’la anlaşmazlığı bulunan diğer ülkeler tarafından da merkezeleştirilmekte ve hedef haline getirilmektedir. Örgütün ilkeleri, beslendiği kaynaklar ve oluşum sürecine dair hiçbir somut veri bulunmazken, belli odaklara birden fazla hedefi bir taşla vurma kullanışlılığı sağlaması ise dikkate alınması gereken bir durumdur.

Olayların patlak verdiği dönemde -eş zamanlı olarak Türkiye’de de bölgede “cihat” edildiğine ve “Rohingya kardeşlerimiz”in desteklenmesi gerektiğine dair özellikle sosyal medyada olayın boyutları resmedilmeden bir furya başlatılmıştır. Kısa sürede ortadan kaybolan bu söylem ve haberlerle bir kamuoyu yaratılmaya çalışılmış fakat devamı gelmeyen bu hareketlenmenin Arakan tarafında yansıması binlerce insanın ölümü ve yerinden edilmesi şeklinde olmuştur.

İNSANI DURUM VE ROHINGYA MÜLTECİLERİNE GENEL BAKIŞ

2016 yılı Ekim ayında meydana gelen olaylardan bu yana 69.000 Rohingya’nın Bangladeş’e kaçtığı belirtilmektedir. Bu saldırılar, önceki olaylarda yerinden edilmiş Rohingyalıların sığındığı bölge ve kampların insani yardım girişine kapanmasına, bu kamplarda sayıları 80.000’e ulaşan mağdur halka yapılan gıda yardım-

larının durdurulmasına ve bölgeyle temasın tamamen kopmasına sebep olmuştur.⁹⁶

Yaklaşık dört ay süren operasyonlar sonucunda en az 1.000 civarında Rohingya’nın öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Bangladeş tarafına kaçan mülteci sayısının çok kısa zamanda 69.000’e ulaşması ise Bangladeş’i

Kaynak: Reuters

farklı stratejiler belirlemeye yöneltmiş, meselenin boyutları Rohingya mültecilerini yerleşimin olmadığı Thengar Char Adası'na transfer etme planına kadar ilerlemiştir. Bu ada, Muson yağmurlarının oldukça yoğun olduğu ve yılın belli aylarında sürekli sellerin yaşandığı bir yerdir. Şimdilik Rohingyaların bu adaya gönderilmesi ile ilgili karar askıya alınmış durumdadır. Myanmar ordusu ise, Ekim 2016'dan itibaren sürdürdüğü "temizlik" operasyonunu 16 Şubat 2017'de sonlandırdığını açıklamıştır. Bununla birlikte Myanmar ordusu Genelkurmay Başkanı 27 Mart tarihinde Myanmar Silahlı Kuvvetler gününde yaptığı konuşmada Rohingyaların "vatandaş" olma durumunun kabul edilemeyeceğini ve tüm dünyaya onların Myanmar'a ait olmadıklarını çoktan ilan ettiklerini ifade etmiştir. Bu açıklamaya neden olan gelişme ise, 24 Mart tarihinde BM İnsan Hakları Komisyonu'nun Myanmar güvenlik güçle-

rinin Rohingyalara yönelik ihlallerini araştırmak üzere bir bilirkişi heyetini bölgeye gönderme kararı almış olmasıdır.

İngiliz sömürge dönemindeki göçlerle bölgeye gelen bir topluluk oldukları iddia edildiğinden vatandaşlığa kabul edilmeyen binlerce Rohingya, aslında tam tersine bir hareketle 18. yüzyıldan itibaren dört ana süreçte Bangladeş'e göç ettirilerek burada yerleşmek durumunda kalmıştır. Burma yönetimi altında dört büyük göç yaşayan Rohingyalar, 1800'lü yıllarda, 1940'lı yıllarda, 1978'de ve 1991-1992 yıllarında kargaşa ve baskılardan dolayı yer değiştirmek zorunda kalmıştır.⁹⁷

1977'de RPF üyelerini yakalamak amaçlı başlatıldığı açıklanan King Dragon operasyonun aslında Burma göç idaresi ve askerî otoritelerince nüfus sayımı öncesinde vatandaşlık kayıtlarını düzenleme ve yabancı unsurları temizleme hedefiyle yapıldığı iddia edilmektedir. Bu iddia, operas-

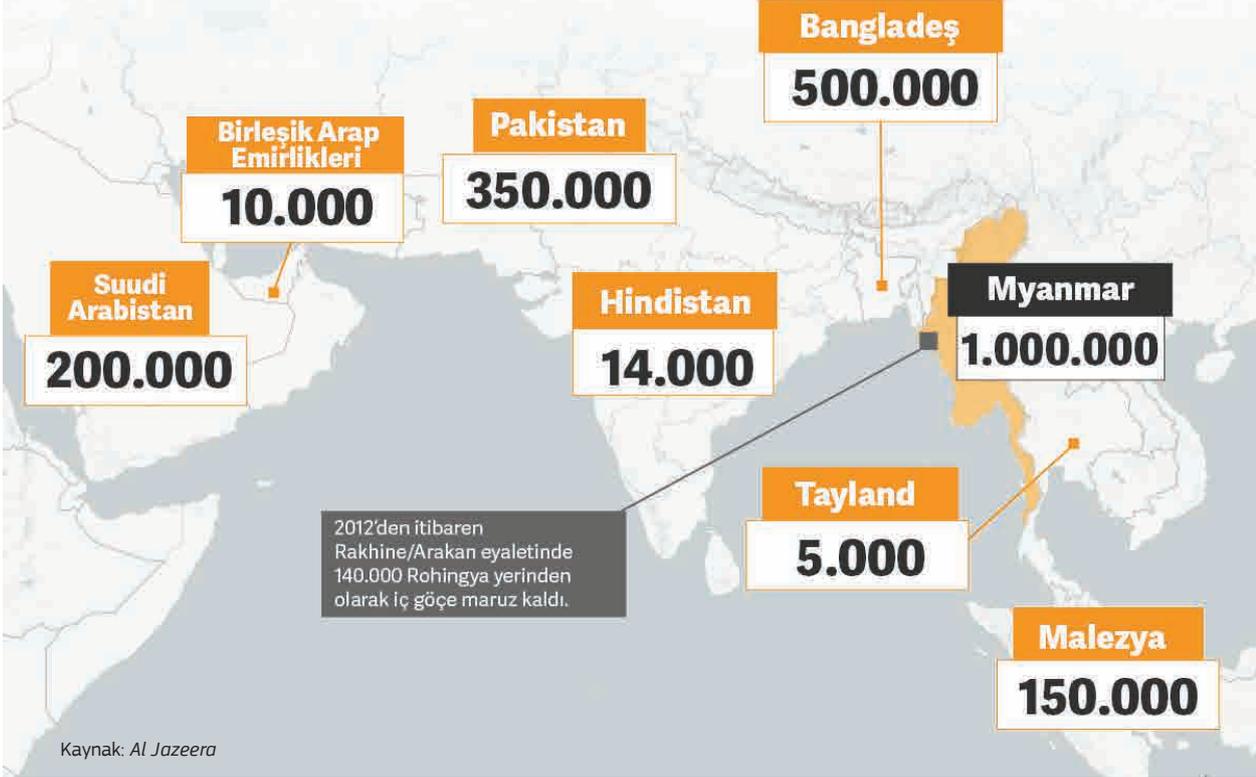
yon sürecince Arakan'ın kuzey bölgelerinden 200.000- 250.000 arasında Rohingya'nın Bangladeş'e sığınmış olmasıyla güçlenmektedir. Bu büyük göç akını üzerine Bangladeş uluslararası camiaya yardım çağrısında bulunmuştur. Sınır bölgesinde BM yardımlarıyla 13 kamp kurulmuş fakat durumun kronikleşmesi üzerine BM ve Bangladeş hükümetinin çağrılarını ile Myanmar, mültecilerin geri dönüşüne izin vermek durumunda kalmıştır. Ancak operasyonların yol açtığı ağır travma yüzünden ilk anda çok az sayıda Rohingya geri dönmüştür. Bunun üzerine Bangladeş'in geri dönüşleri hızlandırmak için kamplara yardım girişini kısıtlamasıyla bu sayı artmıştır.

Öte yandan bu süreçten önce, 1970'lerde, Bangladeş hükümeti o güne kadar kendi sınırlarını geçen mültecileri bir an önce geri göndermek için Rangoon'daki *State Law and Order Restoration Council/SLORC* (Kanın ve Düzenin Yeniden Tesisi Devlet Komisyonu) ile uzlaşma yolları arayışı içerisinde olmuştur.⁹⁸

Yine 1991 ve 1992'de Myanmar ordusunun bölgeye yönelik ağır baskı ve operasyonları sonucu 250.000 Rohingya Bangladeş'e kaçmıştır. Bu göçlerden sonra Rohingyalar Bangladeş'te 19 kampa yerleştirilmiştir. Bir yandan Rohingyaların bölgeye göçü devam ederken bir yandan da Bangladeş geri gönderme konusundaki ısrarını sürdürmüş ve Eylül 1992'de başlayan "geri gönderme" süreci uluslararası gözlemcilerin katılımıyla yürütmeye çalışılmış, ancak zorla göndermelere olan tepkiler sebebiyle süreç çıkmaza girmiştir. BMMYK da zorla gönderme sırasında yaşanan hukuksuzluklar sebebiyle süreçten çekildiğini açıklamıştır. Bangladeş hükümeti ile anlaşarak resmî bir mutabakat imzalayan BMMYK, Mayıs 1993'te mültecilerle geri dönmek isteyip istemediklerine dair görüşmelere başlamıştır. Rohingyaların sadece %30 kadarı geri dönmek istediğini belirtirken Bangladeş bütün Rohingyaların 1994 sonuna kadar dönmesi gerektiği konusunda ısrar etmiş, BMMYK ile imzaladığı

Myanmar'dan Kaçan Rohingyaların Sığındıkları Ülkeler

1970'lerin sonlarından itibaren yaklaşık 1 milyon Rohingya baskılar sebebiyle Myanmar'dan kaçmak zorunda kaldı.

mutabakat anlaşmasının Temmuz 1994'te sonlandırılması yönünde bir karar almıştır. Aynı yıl BMMYK Buthidaung, Rathedaung, Maungdaw'daki geri dönüş mevkilerine dönüşlerin güvenliğini sağlamak için Myanmar'dan giriş izni almıştır. BMMYK bundan sonra Rohingyaların kitleler halinde haftalık olarak Myanmar'a dönüşleri ile ilgili programın onaylanması dolayısıyla bireysel görüşme sistemini bırakmıştır. Ancak ne var ki BMMYK üyelerinin mültecilerle birlikte seyahatine izin verilmemiş ve Rohingyalara vatandaşlık verileceği sözü de tutulmamıştır. Fakat buna rağmen 230.000 civarında mülteci Arakan'a geri dönmüştür.⁹⁹ Zira 1991 ve 1994 yılları

arasında 2.000'den fazla Rohingya, Bangladeş'teki kampların sağlıksız koşulları ve gıda yetersizliği sebebiyle hayatını kaybetmiştir.¹⁰⁰

28 Mayıs 2012'de Budist Rakhine bir kadının üç Rohingya tarafından tecavüze uğradığı haberinin yayılması ile adli bir vaka olan olay, Rohingya karşıtı gösterilere dönüşmüştür. Bu süreçte meydana gelen saldırılardan Arakan'da Rohingya dışındaki Müslümanlar olan Kameinler de etkilenmiş, bu olaylar sonucu Müslümanlar ve Budist Rakhineler olmak üzere toplam 140.000 kişi yerinden olmuştur.

2013 yılında ise Rohingyaları hedef alan "dini ve ırkı koruma" paketi ile ilgili geniş çaplı lobi faaliyetleri

düzenlenmiş,¹⁰¹ bu çerçevede yürütülen kampanyalar sonucunda Rohingya'larla ilgili çok sayıda olumsuz uygulama yürürlüğe konmuştur. Kötü çalışma koşulları, köyler ya da ilçeler arası yolculuk etme imkânlarının sınırlandırılması, devlet hizmetlerinden faydalanamama ve sınırlı çalışma olanakları gibi uygulamaların yanı sıra yerel otoritelerin izni olmaksızın evlenmeleri dahi mümkün olmayan Rohingya'lar, bu ağır ve gayriinsani koşullarda hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Myanmar hükümeti 30 Mart 2014'teki nüfus sayımından bir gün önce, "Rohingya" kullanımını yasaklamış ve nüfus sayımında Rohingya'ları ülkede yasa dışı ikamet eden Bengaliler olarak tanımlamıştır. Ayrıca milliyetçi Budistler de Rohingya'ların Bengali olduklarını, onların Myanmar'a değil Bangladeş'e ait olduklarını söyleyerek kamuoyunu yönlendirmektedir. Aung San Suu Kyi de Rohingya'ları "Rakhine eyaletindeki Müslüman topluluk" olarak tanımlamaktadır. Myanmar hükümeti Avrupa Birliği, BM ve ABD'den de aynı ifadenin kullanılmasını istemiştir.

Bununla birlikte 2015 seçimleri yaklaşırken Rakhine'deki Kamein/Kaman dışındaki Müslüman topluluğun kimlik kartı alması engellenmiş, böylece bütün hakları ellerinden alınan Rohingya'ların siyaset ve toplumsal hayata katılıma dair bütün ümitleri bitirilmiştir. Oysaki Rohingya'lar bir önceki seçimde kimlikleri olmasa dahi seçimlerde oy kullanabilmiştir. Öte yandan getirilen yasaklamalardan sonra Uluslararası Kriz Grubu yaptığı açıklamada gidişatın ülkede organize bir şiddet ortamı doğurabileceği uyarısında bulunmuştur.¹⁰²

Mayıs 2015'te Tayland Sahil Güvenlik birimlerinin Andaman Denizi açıklarında mahsur kalan mültecileri bulmasıyla Rohingya krizi bir anda dünya gündemine oturmuştur. İnsan kaçakçıları tarafından deniz ortasında bira-

kılan çoğunluğu Rohingya olan mültecilerin hali, meselenin insani boyutlarını gözler önüne sermiştir. Fakat deniz ortasındaki bu gayriinsani bekleyiş, çevre ülkelerin bu insanları mülteci olarak kabul etmemelerinden dolayı uzun süre devam etmiştir. Öte yandan kaçakçıların güzergâhını ortaya çıkaran bu olay sonrasında özellikle Malezya'ya doğru uzanan kaçakçılık rotaları kapatılmış, böylece bilhassa genç erkek Rohingya'ların daha iyi bir gelecek için Arakan'dan Muson yağmurları öncesi kaçışları da engellenmiştir.¹⁰³

Aslında 2015'teki bot hadisesi ilk değildir; 2008 Aralık ayı, 2009 ve 2012'nin Şubat aylarında da okyanusa açılan ve Endonezya Açe'ye sığınan Rohingya'lar olduğu bilinmektedir. Ancak bunların 2015'teki kadar ses getirmemesi, Rohingya mevzusuna manipulatif yaklaşıldığı iddialarını da ayrıca sorgulatmaktadır.¹⁰⁴

Rohingya mültecilerinin en yoğun yaşadığı ülke olması açısından sadece Bangladeş'teki koşullar özetlendiğinde bile, birçoğunun mültecilik kaydının dahi olmadığı bu insanların hikâyeleri ve akıbetlerinin hiçbir mekanizma tarafından tam olarak bilinmediği görülmektedir. Bangladeş'teki net sayıları bilinmeyen Rohingya mültecilerinden sadece 32.894'ü kayıt altındadır. Ülkede Nayapara, Jaliapara, Natiangpara, Kutaplaong, Mitha Panir Chora gibi BM kamplarındaki yaşam koşulları ise son derece kötüdür. Sivil toplum kurumlarının kamplara yardımı Bangladeş'in geri gönderme politikaları çerçevesinde zaman zaman engellenmekte, can güvenliği sebebiyle sınırlara dayanan mülteciler acımasızca geri gönderilmektedir. Ayrıca bazı çıkar odaklarının bu kamplar üzerinden kendilerine fayda sağladıkları da maalesef herkesin malumu olan ancak göz yumulan acı bir gerçektir.

İÇ DİNAMİKLER VE ULUSLARARASI AKTÖRLER

➤ Myanmar, siyasi yapısı ve oldukça girift dengeleri ve hiyerarşisi ile hem azınlıkların hem de çoğunluk Burma-ların oldukça sıkıntılı süreçler yaşadığı 68 yıl boyunca birçok krize sahne olmuştur. Bu kompleks siyasi yapıya hâkim ve en önemli unsur ise Myanmar ordusu Tatmadaw'dır. Ülke siyasetini neredeyse tamamen elinde tutan Tatmadaw dışında, parlamento ve ondan ayrı olarak yönetimdeki parti de Myanmar'daki diğer iki önemli unsurdur.¹⁰⁵

Aslında Myanmar ve bu ülkenin sınırları içerisinde yaşayan Rohingyaların bölgeyle olan tarihî bağları yanında, Myanmar'ın bağımsızlığından itibaren edinmiş oldukları hukuki hakların özellikle 1980'ler sonrasında böyle bir halk olmadığına kadar giden söylemlerle keyfî olarak ihlal edilmesi, çözüm arama niyetinden uzak pek çok tartışmanın gölgesinde kalmakta ve tartışma konusu bile olamamaktadır. Rohingyalara yönelik dışlama, somut bir gerçek olarak dururken, burada yapılan en büyük hatalardan biri, süreçten bütün Myanmar'ı ve tarihini sorumlu tutmaktır. Bu durum hem halk nezdinde hem de Myanmar yönetiminde bir refleks olarak savunma pozisyonu alınmasına ve Rohingyalara olan düşmanlığın artmasına sebep olmaktadır.

Bu topraklarla ilgili, henüz ne Burma Krallığı ne de İngiliz sömürgeci altına girmeden önce, buradaki halkların bir arada yaşadıklarına ve birbirleriyle oldukça üst düzey bir etkileşimde bulduklarına dair tarihî kayıtlar mevcuttur. 1430-1645 arası Arakanlı Budist kralların Müslüman unvanlarla anılması, dönemin paralarında İslam dinine ait

lafızların kullanılması bir yana, bazı dönemlerde krallığın Müslüman yöneticilerce idare edildiğine dair tarihî kanıtlar da bulunmaktadır. 1942 yılında İngiliz sömürge yönetiminin bu bölgeyi "Ulusal Müslüman Bölgesi" olarak ilan etmesi, 1946 yılında General Aung San'ın Rohingyalara haklarını vermeyi taahhüt etmesi ve Myanmar'ın bağımsızlığı için buradan destek istemesi, 27 Ocak 1947 tarihli Aung San-Attlee ve 17 Ekim 1947 tarihli U Nu-Attlee anlaşmaları çerçevesinde Rohingyaların Myanmar Birliği'nin vatandaşları olduklarının kabul edilmesi, yine 1947 Anayasası'nın 11. bölümündeki II ve III. maddelerde bu haldeki ülkedeki yerli ırklardan biri olduğunun kabul edilmesi, meseleyi gündeme getirirken göz ardı edilen önemli tarihî gerçeklerdir. Yine aynı şekilde 1954 yılında devlet başkanını U Nu döneminde Myanmar parlamentosu "Rohingya"yı etnik unsurlardan biri olarak tanıırken, U Nu 25 Eylül 1954'te devlet radyosunda "Maungdaw ve Buthidaung bölgelerinde yaşayanlar bizim millî kardeşlerimizdir. Onlara Rohingya denir. Kachin, Kayah, Karen, Mon, Rakin ve Shan kadar ulus hüviyetine sahiptirler. Myanmar'daki etnik ırklardan biridirler." şeklinde bir konuşma yapmıştır. Myanmar'ın ilk devlet başkanlarından Sao Shwe Thaik de, "Arakan Müslümanları elbette ki Myanmar'ın yerli halklarındandır. Eğer onlar yerli bir ırk değilse bize de yerli bir ırk denilemez" şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Bu süreçte Rohingyalar seçme ve seçilme haklarını da kullanabilmiş, bu çerçevede 1946'dan 2008 referandumuna, 2012 seçimlerine kadar parlamento

Kaynak: <http://www.maungzarni.net/2016/12/bertil-lintner-makes-facts-up-about.html>

Uluslararası gruplar veya kurumların, Rakhine ve Rohingya etnik gruplarının ve Myanmar'ın genelinin problemlerine odaklanmak yerine kendi öncelik verdikleri konulara yönelmeleri, buradaki sorunu daha da çıkmaza sokmaktadır.

seçimleri ve farklı seviyelerdeki idari birimler için oy verebilmişlerdir.¹⁰⁶

Bu tür birbirinin tam zıddı uygulamaların nasıl bir arada vuku bulduğu ve tarihî süreç içerisindeki keyfî yaklaşımların dayandırıldığı temellerin ciddi bir şekilde araştırılması gerekmektedir. Uluslararası kurumlar belli periyotlarla tekrarlanan insani krizlere dikkatleri çekerek -ya da içerideki birtakım yapılanmalar bu ciddi krizleri kullanıp dikkatleri dağıtarak- Myanmar'a uyarılarda bulunmanın ötesine gidememektedir. Bu uyarılar da Myanmar tarafından bir müdahale aracı olarak algılanmakta ve halka da bu algı aktarılmaktadır.

Myanmar'daki soruna tarihî arka plan göz ardı edilerek hatta görmezden gelinerek yaklaşılması sonucu, bölgede uluslararası gruplar, kampanyalar ve medya söylemlerinin sebep olduğu yeni bir karmaşa yaşanmaktadır. Sorunun yerel ve uluslararası aktörleri arasındaki ittifakların hızlı değişimi, yeni kronik problemler ortaya çıkarmaktadır. Myanmar'da 2012'de Aung San Suu Kyi'nin siyasi tutukluluğunun sona ermesi ve meclisin seçilmiş bir üyesi haline gelmesi akabinde, Arakan'ın kuzeyinde patlak veren olaylar bütün dikkati buraya yöneltmiştir. Bölgedeki şiddet olaylarının Myanmar'ın diğer yerlerine yayılmasıyla

da sorun Myanmar genelinde Müslüman karşıtı bir ortam oluşmasına yol açmıştır.

Bu ortamda, Nobel Barış Ödülü sahibi Aung San Suu Kyi'nin insan hakları ve demokratik taleplere dair öncesindeki duruşuyla partisinin görevde olduğu süreçte bütün dünyanın tepkisini üzerine toplayan uygulamalara karşı herhangi bir yorumda bulunmayışı ve Rohingya karşıtlığı üzerinden ordu ve kamuoyu desteği kazanma konusundaki pragmatik tavırları dikkat çekmektedir. Fanatik milliyetçilik ve İslamofobinin yükselişte olduğu son yıllarda benzer fobik söylemlere konuşmalarında yer vermesi ise, kimilerince bu konjonktürün bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Myanmar'ın "küresel Müslüman gücü" ile tehdit altında olduğuna dair söylemleri, ülkede azınlık olan bütün Müslümanları ve daha varlıkları bile kabul edilmeyen Rohingyalı tehlikeye atmaktadır. Uluslararası camianın çözüm bulamadığı sorunla ilgili Aung San Suu Kyi'nin bu yaklaşımı ciddi bir hayal kırıklığı yaratmış, kendisi Rohingyalıların yaşadıkları bölgelere dair ne bir iyileştirme ne de bir ziyaret programı gerçekleştirmiştir. Ortaya koyduğu tavır ve söylemlerden en çok etkilenenler ise nefret içerikli eylemleri olan diğer etnik ve dinî gruplardır.¹⁰⁷

Bütün bu olumsuzluklara karşın olumlu sayılabilecek bazı küçük adımlar da atılmaktadır. Son olarak 10 Mart 2017'de *Sangha Maha Nayaka* Devlet Komitesi¹⁰⁸ tarafından özellikle Müslüman karşıtı söylemleri ve vaazlarıyla meşhur Wirathu'nun bir yıl boyunca ülke çapında herhangi bir yerde vaaz vermesi yasaklanmıştır. Wirathu ve ona tabi olan Budist rahiplerin konuşmalarının ve nefret içerikli söylemlerinin ülkede sağlanmaya çalışılan düzeni sarstığı, bu durumun da toplumsal bir çatışma ortamı oluşturmasından endişe edildiği gerekçesiyle bu kararın alındığı belirtilmiştir.¹⁰⁹ Yine *Myanmar Now* isimli

gazetenin yazarlarından Ko Swe Win, Wirathu'nun Budizm'in lekelenmesine sebep olan kanunsuz eylemlerinin durdurulması için Myanmar yönetiminin bir an önce çözüm üretmesi çağrısında bulunmuştur. Sangha Maha Nayaka Devlet Komitesi, Myanmar Ulusal İnsan Hakları Komisyonu ve Myanmar Din İşleri Bakanlığı'na dilekçeler göndererek 2008 Anayasası'nın dinî ve etnik nefreti uyandıracak eylemleri engelleyen 364. Maddesi'nin ve yine benzer içerikli 29. Madde'nin ihlal edildiğini belirtmiştir.¹¹⁰

Arakan'da meydana gelen şiddet olaylarında Rohingyaların Müslüman oluşu önemli bir faktörken bazı değerlendirmelerde Rohingya karşıtı şiddetin sadece etnik ve dinî bir ırkçılık olmadığına da dikkat çekilmektedir. Burada en önemli etkenin Arakan'ın çoğunluk etnisitesi olan Budist Rakhinelerin diğer azınlık grupları gibi, çoğunluktaki Burmalar tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmaları olduğu savunulmaktadır. Burmaların Rakhinelere olumsuz yaklaşımının yarattığı güvensiz ortam, Rakhine-Rohingya şiddetini de beslemektedir.

Problemin özellikle İslam ülkelerinde daha çok din karşıtlığı üzerinden yansıyan görüntüsüne karşın, Arakan'daki Rakhinelerin "Müslüman" isminden ziyade "Rohingya" isminin kullanımına, ileride meydana gelmesi muhtemel bir özerkliğe kapı açma ihtimali dolayısıyla karşı oldukları belirtilmektedir.¹¹¹ Son olarak şubat ayında Rakhine'de 53 Rohingya'ya resmî kimlik kartı verilmesi, Sittwe ve Maungdaw'da protesto edilmiştir.¹¹²

Myanmar, Rakhine, Rohingya arasındaki bu bölünme ve düşmanlık, etnik gruplar arasındaki ayrımcılıktan beslenirken uluslararası kamuoyunun meseleye bakışı ve olayları yansıtmış şekli de dış bir tehdit olarak algılanıp sorunu sosyal boyutta daha da kızdırmaktadır.

Uluslararası gruplar veya kurumların, bu etnik grupların ve Myan-

mar'ın genelinin problemlerine odaklanmak yerine kendi öncelik verdikleri konulara yönelmeleri, buradaki sorunu daha da çıkmaza sokmaktadır. Bu durumun getirdiği kutuplaşma sebebiyle normalde adli bir vaka olan Budist bir kadının bir Rohingya tarafından tecavüz ve katli ile başlayan olaylar, bütün Arakan'ı kasıp kavurmuştur. 2013'le birlikte Myanmar'ın belli bölgelerinde Müslüman karşıtı olaylar meydana gelmiş, 969 Hareketi¹¹³ ile *Burma Budist Sangha* (Burma Budist Din Adamları Komitesi) içerisindeki kişiler ve önde gelen bazı Budist rahipler, olayları alevlendiren eylemler içerisinde yer almıştır. Yine bu istikrarsızlıktan birtakım çıkarları olan siyasilere de bu dönemde gerilimi tırmandırmaktan kaçınmamıştır. Hatta bu süreçte öne çıkarılan ve sadece Budist rahiplerin kışkırtması gibi görünen durum, güçlü siyasi aktörler tarafından manipüle edilmiş ve olaylardaki rolleri gölgelemiştir.¹¹⁴

2015 seçimlerinden önce meydana gelen olaylar ve Müslüman karşıtı şiddet, aslında Myanmar açısından hayati olan anayasal reform sürecine olan ilgiyi de dağıtmıştır. Bu anayasal reform sürecinin önemli maddeleri arasında yer alan nefret konuşmalarının yasalarla engellenmesi, azınlık haklarının korunması ve vatandaşlık haklarının revizyonu konuları, ülkede, mevcut topluluklar arası şiddeti azaltabilecek bir dönemi başlatabilecekken, bu reformlarla yetkileri yahut müdahale alanları zayıflayacak olan odaklar, çatışma ve gerginliğin tırmanmasına bir şekilde destek olmuştur.

Bütün bunların yanında, Budist rahiplerin Rohingyaların Batılı ülkeler ve diğer Müslümanlarla bağlantılı oldukları yönündeki söylemleri pompalaması ve siyasilere de buna destek olmasıyla dış güçlerin maşası olarak algılanan Rohingyalara karşı oluşan güvensizlik iyice artmış ve bu durum sıkı güvenlik tedbirleri uygulanmasına yol açmıştır. İşte bu sebeplerden

İngiliz sömürgesinden bağımsızlığın kazanılması sürecinde, bu geniş ve büyük çeşitliliği barındıran toprakları kontrol altında tutabilmek için gücü merkezileştirmeye çalışan Burma kralları, azınlıkları marjinalleştirmiştir. Bu ise etnik azınlıkların merkezî Burma otoritesine karşı İngilizler tarafından baskılama aracı olarak kullanılmasını kolaylaştırmıştır.

ötürü, çözüm bulma amacıyla Myanmar'daki soruna müdahil olanların ülkede Rohingya karşıtlığı ile Müslüman karşıtlığının farklı kökenleri olduğunu bilmesi gerekmektedir; çünkü bu iki problemin çözümü için farklı stratejilere ihtiyaç vardır. Bunun yanında, siyasi hesaplarla tımandırılan iç çatışmaların ülke için sonunda üstesinden gelinemeyecek boyutlara ulaşma ihtimali de ne yazık ki göz ardı edilmektedir. Elbette Myanmar'da meydana gelen bu acı olaylara yönelik tepkiler hiç de haksız değildir; ancak sorunun çözümü için hem Arakan eyaletinde son yıllarda vuku bulan olaylara odaklanmak hem de tarihî bir geçmişi olan gerilim konularının sömürge döneminden kalma köklerini incelemek gerekmektedir. Zira İngiliz sömürgesinden bağımsızlığın kazanılması sürecinde, bu geniş ve büyük çeşitliliği barındıran toprakları kontrol altında tutabilmek için gücü merkezileştirmeye çalışan Burma kralları, azınlıkları marjinalleştirmiştir. Bu ise etnik azınlıkların merkezî Burma otoritesine karşı İngilizler tarafından baskılama aracı olarak kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Myanmar'ın azınlıklara ve dış aktörlere karşı olumsuz bakışı, orduya büyük önem ve ayrıcalıklar yüklenmesine sebep olmuştur. Ülkedeki askerî darbeleri gerekçelendirip besleyen bu süreç dikkate alınmaksızın Myanmar'a yönelik yapılan çağrılar, içerideki halkı birbirine karşı daha da kıskırtmıştır.

Uluslararası güç dengelerinin değişimi, uzun yıllar kendini dışarıya kapatmış olan ancak 2012'den sonra kısmi bir açılım yaşayan Myanmar'ı ve iç dengelerini büyük ölçüde etkilemektedir. Son dönemlerde yaşanan bu açılımın sebebinin ise, dış güçlerin ülkeye yönelik ekonomik planlarının uygulamaya geçirilmesi şeklinde yorumlayan görüşler de mevcuttur. Özellikle Çin ve ABD arasındaki rekabetin yansımaları yanı sıra bölgedeki diğer uluslararası aktörlerin de ülke siyasetine ve gündemine önemli etkileri olmaktadır.

Çin sınırında yer alan etnik gruplar ve bunların silahlı oluşumlarından dolayı Çin ve Myanmar genellikle yakın ilişki içerisinde olmak zorunda kalmıştır. Son yıllarda ekonomik yatırımların artmasıyla bu ilişki daha da gelişmiştir. Çin ile Myanmar arasında hidroelektrik barajlar ve altyapı projeleri, doğalgaz boru hatları, madenlerin işletilmesi gibi önemli iş birlikleri söz konusudur. Fakat sınır boyunca meydana gelen çatışmalar Çin'i de etkilediğinden bazı projeler durma noktasına gelmiştir. Ancak bütün sorunlara rağmen Myanmar Çin'i halen stratejik partner olarak görmekte ve ABD ile gelişmekte olan ilişkileri dengelemede Çin'e dayanabilmektedir. Myanmar'ın Çin ile inişli çıkışlı bir seyir izleyen ilişkileri, ABD-Myanmar yakınlaşmasına da zemin sağlamaktadır.

Bölge uzmanları Çin'in Myanmar'daki iç çatışmaları ödül ve ceza prensibiyle kullanabilen tek yabancı güç olduğunu ve 2011'den bu yana ülkeye akın eden Batılı barış aktivistlerini de saf dışı bırakabildiğini belirtmektedir.¹¹⁶ Diğer azınlıklarla son barış sürecinin gündem olduğu bu dönemde Çin, yine aracı olarak süreci müdahil olmuştur. Bu müdahalenin amacı ise, bölgeyle olan ticaretini ve enerji yolları ile ilgili projelerini koruma isteğidir. Zira bu projelerin önemli güzergâhlarından biri Arakan eyaletidir. Burayla ilgili petrol tankerlerinin yanaşabileceği derin su limanını kurulması, böylece petrolün çok daha kestirme bir güzergâh üzerinden Çin'e ulaştırılması gibi projeleri bulunmaktadır.

Myanmar'ın siyasi tarihinde etkili olan ülkelerin başında gelen Çin ile paylaşılan uzun sınır, Myanmar içerisinde etnik Çin nüfusun bulunması, ülkede yaşanan sivil ve siyasi çatışmalar, Çin ile ikili ilişkilerde temel gündem maddelerinin konusunu oluşturmaktadır. Fakat Çin'in ülkeye olan ödül ve ceza eksenindeki müdahaleleri bazı analizciler tarafından "züccaciye dükkânındaki fil" örneğiyle tasvir edilmektedir.

ABD ile ise özellikle Obama döneminde Ortadoğu ve Avrupa'dan Doğu ve Güney Asya'ya doğru olan eksen kayması çerçevesinde gelişen ilişkiler, daha çok Çin'in ekonomik büyümesini dengeleme üzerine şekillenmiştir. Obama'nın 2012'de ikinci kez başkanlığa seçilmesinin hemen ardından ilk ziyaretlerini yaptığı Asya ülkeleri arasında Myanmar da bulunmaktadır. Bu ziyaretten sonra ülkeye yeni bir elçi atanması, diplomatik ilişkilerin yeniden yapılandırılması, bölgeye yönelik insani yardımın artırılması, etnik silahlı gruplar ve Myanmar hükümeti arasındaki barış görüşmelerine müdahil olunması gibi süreçler gerçekleşmiştir. Hâlihazırda bölgede artan ABD-Çin rekabetinin gerilimiyle karşı karşıya olan Myanmar'daki güç merkezleri, bu rekabeti kendi çıkarları doğrultusunda kullanırken, ülkedeki etnik silahlı gruplar da Myanmar yönetimine karşı aynı yola başvurabilmektedir.¹¹⁷

Çin'in ödül ve ceza eksenli yaklaşımına benzer bir siyasetle anılan ve aşırı sağcı bir Hindu milliyetçiliğinin yükselişte olduğu Hindistan da Myanmar açısından bölgedeki bir diğer önemli aktördür. Hindistan'da özellikle Müslüman kesime yönelik son dönemlerde artan dışlayıcı söylemler, endişe verici birtakım İslamofobik gelişmeler ve Keşmir'de oldukça ciddi boyutlara ulaşan gerginlik, Myanmar'ın Rohingya'lara yönelik politikalarında daha cesur davranmasına sebep olmaktadır. Ayrıca geçmişte Myanmar'ın askerî cunta yönetimine eleştirilerde bulunan Hindistan, bugün konuya pragmatik bir şekilde yaklaşarak Myanmar'a silah satan ülkelerin başında gelmektedir. Hindistan, ilgisini bir yandan Myanmar'ın petrol ve doğal gaz rezervlerine yoğunlaştırırken bir yandan da ülkedeki ticari varlığını arttırmaktadır. Ayrıca Çin'in bölgede artan nüfusunun tedirginliğiyle Myanmar'da yaşananlara dair herhangi bir çıkışta da bulunmamaktadır. Hindistan şimdilik konunun Myanmar'ın iç işleri

olduğu kabulüyle hareket etmektedir. Bu tutumun altındaki en önemli sebeplerden biri de Keşmir'e yönelik benzer uygulamalarına ses çıkarılmasına kapı aralamak istemeyişidir. Bununla birlikte Rohingya-ların İngiliz sömürge döneminden kalan bir hafızayla Hintli nesiller olarak dışlanması karşısında sessiz kalması ise ülkedeki bazı muhalifler tarafından eleştirilmektedir. Pakistan yahut Bangladeş'teki Müslüman olmayan Hint azınlıklarla ilgili problemlerde sesini yükselten Hindistan'ın kendisiyle kan bağı kurularak dışlanan bu insanları din farklılığından dolayı görmezden gelmesi, çoğulcu ve demokratik söylemlerinin samimiyetini sorgulatmaktadır.¹¹⁸

Pakistan da bu meselenin tarihî sürecinde önemli bir aktör olarak yer alırken pratikte buradaki Rohingya-ların durumuyla ilgili siyasi boyutta en sessiz ülkelerden biridir. Rohingya-ları bu aşamaya getiren süreçte, kendilerini güvenceye almak için başvurdukları ilk merci olan ve Hint alt kıtasının Müslümanlarını bir araya toplamaya yönelik bir düşüncenin ürünü olarak Pakistan'la kurdukları bağ, bugün Pakistan tarafından unutulmuştur. Ne yazık ki Güney Asya'nın bu en kalabalık Müslüman ülkesi, Keşmir'e gösterdiği ilgiyi Rohingya konusuna göstermemektedir. Bangladeş Bağımsızlık Savaşı'nda Pakistan'ı destekleyen Chittagong halkı ise, o dönem verdiği desteğinin bedelini Bangladeş tarafından dışlanmakla ödemiştir.¹¹⁹

Myanmar'ın dışı açılmasıyla birlikte ülkede uluslararası sivil toplum kuruluşları üzerinden birçok ülkenin de varlığı hızlı bir şekilde artmıştır. Avustralya, Finlandiya, Japonya, Norveç, İsviçre ve İngiltere özellikle Myanmar'ın belli başlı etnik gruplarla devam ettirdiği barış sürecine odaklanırken bu ülkelerden Japonya, Norveç, İsviçre ve Avustralya bu sürece ayrıca büyük oranda mali destek sağlamaktadır. Bununla birlikte sürece yönelik bağış akını, içeride bu ba-

Bugün Myanmar'ın yer altı kaynaklarının keşfi ve işletilmesiyle ilgili ABD, Avrupa ülkeleri ve Çin gibi birçok dış aktör bölgede pay kapmak istemektedir.

ğışların nerelerde harcanacağına ya da nerelere aktarılacağına dair sorunlara da sebep olmaktadır. Bağışçı ülkelerin, geniş bir çerçevesi olan reformlarla ilgili oluşturduğu baskı ise, herhangi belli bir konuya odaklanmayı engellemektedir.

Ortadoğu petrollerinin ülkeye ulaşmasıyla birçok iş imkânının oluşacağı Myanmar'da ayrıca karada ve denizde petrol arama çalışmaları da gündemdedir. Hasılı bugün Myanmar'ın yer altı kaynaklarının keşfi ve işletilmesiyle ilgili ABD, Avrupa ülkeleri ve Çin gibi birçok dış aktör bölgede pay kapmak istemektedir. Sayılan bu sebeplerden ötürü de buradaki olayların ne topluluklar ne de dinler arası bir çatışmadan kaynaklandığı, aslında her zamanki gibi esasen devletler arası çıkar kaynaklı çatışmalar olduğu belirtilmektedir.

Myanmar yönetimi ve toplumunun Batı kökenli kurumları tehdit olarak algıladığı bu süreçte, bölgesel bir örgüt olan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) devreye girmesi ise -henüz sahaya yansıyan olumlu sonuçları olmamakla birlikte- önceki girişimlere nazaran önemli bir gelişmedir. Dönem başkanlığını Malezya'nın yaptığı ASEAN'da 2015 yılında "insan odaklı ASEAN" ilkesi benimsenmiş, ancak bu karara rağmen hâlihazırda ASEAN içerisinde mülteci krizlerine yönelik bir strateji geliştirilmemiştir.¹²¹ ASEAN ülkelerinin önemli çoğunluğu BM Mülteciler Sözleşmesi'nin imzacı ülkelerinden değildir. Ancak 2015 yılında denizde yaşanan mülteci krizi sonrası başta Malezya ve Endonezya olmak üzere ASEAN ülkelerinde durumla ilgili kısmi de olsa bir hareketlilik gözlenmiştir. Bununla birlikte bölge ülkelerinin yoğunlukla insan kaçakçılığının geçiş güzergâhı üzerinde olmaları, bu ülkelerin mülteci krizine etkin bir tepki vermemesinin de gerekçesini oluşturmaktadır.¹²²

Kasım 2016'da BM'nin Myanmar'a yönelik etnik temizlik suçlaması sonrası, Endonezya'nın ASEAN elçisi bu

yorumun gerçeği tam olarak yansıtmadığını ve Myanmar hükümetinin karşılaştığı problemleri BM'nin göz ardı ettiğini ifade etmiştir. Bu vesileyle de Endonezya'nın ASEAN ülkelerini konuyla ilgili herhangi bir toplantı için çağırma planının olmadığı belirtilmiş, üstelik ASEAN Hükümetler Arası İnsan Hakları Komisyonu'nun Endonezya temsilcisi de BM raporunun sorgulanması gerektiğini söylemiştir. ASEAN'in insan hakları bağlamında ülkelerin iç siyasetine karışmama ilkesi uyarınca, insan hakkı ihlalleri yeterli karşılık görmezken, başta BM gibi Batı kökenli kurumların ülkelere yönelik yorumları, bölgenin sömürge geçmişinden dolayı Anglo Sakson yaklaşımlar olarak değerlendirilmektedir.¹²³

Bu süreç ve açıklamalar ardından Rohingyalarla ilgili durum kritik boyutlara ulaşmış, bunun üzerine de ASEAN, tarihinde ilk defa "diğer ASEAN ülkelerinin iç işlerine karışmama" prensibi dışında bir yönelimle hareket ederek Rohingyaların yaşadığı insani trajedi karşısında duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Akabinde, 19 Aralık 2016'da Aung San Suu Kyi'nin davetiyle ASEAN Dışişleri Bakanları Yangon'da konuyla ilgili resmî olmayan bir toplantı düzenlemiş, bu toplantı kararı da ASEAN üst düzey yetkililerinin Bali'deki resmî olmayan toplantısında alınmıştır.¹²⁴ Toplantıda Myanmar hükümeti insani yardım hususunda ASEAN üyelerini bilgilendireceğini ve bu konudaki çalışmalara yardımcı olacağını belirtmiştir. Arakan'daki son durumla ilgili bilgi verilen toplantı sonrası, Tayland Dışişleri Bakanı tüm tarafların görüşmelerden memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. Endonezya Dışişleri Bakanı ise Myanmar'ın ASEAN'a gelişmeleri düzenli olarak ileteceğini ve kendilerinin de bölgeye yardım ulaştırmak için imkân tanınması talebinde bulduklarını ifade etmiştir. Myanmar Dışişleri Bakanı Suu Kyi de bu karmaşık problemin çözülmesi için hükümetlerinin kararlı olduğunu fakat

bu konuda zamana ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.¹²⁵

Bu noktada, ASEAN'ın sıkı sıkıya bağlı olduğu, üye ülkelerin iç işlerine karışmama prensibini göz ardı etmesinin sadece uluslararası tepkiler sebebiyle mi yahut başka bir nüfuzun etkisiyle mi olduğu konusu ise ayrı bir soru işaretidir. Benzer olaylar geçmişte de yaşanmış olmasına rağmen ASEAN'ın ilk defa bu boyutta bir tepki vermesi, akıllara birtakım sorular getirmektedir. Myanmar'ın iç işlerine, özellikle azınlıklar üzerinden Batılı ülkelerin müdahalesi yanı sıra, yaşanan insani sorunla ilgili bölge ülkelerinden de böyle bir tepki gelmesi, beklenmedik bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ancak Myanmar'ın bu durumu ne kadar dikkate alacağı ayrıca merak konusudur.

Arakan'daki şiddet olaylarından en fazla etkilenen ülke şüphesiz Bangladeş'tir. ASEAN üyesi olmayan Bangladeş, 2014 yılında yaşanan benzer trajediler sonrasında, bu konuya yönelik ilk kez resmî bir strateji oluşturacağını açıklamıştır. Ancak Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Tarihli Sözleşme'ye ya da 1967 Protokolü'ne imzacı taraflardan olmayan ve en fazla sayıda Rohingya mülteciyi barındıran Bangladeş, 2015'teki bot hadisesi üzerine 2014'teki kararının aksine bir açıklama yaparak bu durumun kendi sorunu olmadığını ve bu problemi Myanmar'ın çözmesi gerektiğini ifade etmiştir. Son süreçte de topraklarına sığınan yaklaşık 70.000 insanı ıssız bir adaya gönderme kararı alan Bangladeş, yılın büyük bir bölümünde sellerin meydana geldiği ve bu yüzden de yaşam için uygun olmayan bir yer olan bu ada fikrini şimdilik askıya almış görünmektedir.

Endonezya'da da konunun Müslümanların maruz kaldığı baskılar çerçevesinde ele alınması ve Rohingya'lara yönelik saldırıların devam etmesi, kamuoyunda ciddi bir tepkiye sebep olmuştur. Bu durum, Endonezya'yı ASEAN'ı sorunla ilgili bir top-

lantı girişiminde bulunmak için harekete geçmek zorunda bırakmıştır. Endonezya'nın bu girişimi üzerine 2-3 Aralık'ta Endonezya'yı ziyaret edecek olan Aung San Su Kyi'nin ziyareti, ülkedeki iç meseleler gerekçe gösterilerek iptal edilmiştir. Sonrasında, 6 Aralık 2016'da, Endonezya Dışişleri Bakanı önce Bangladeş Cox's Bazar'daki mülteci kamplarını ziyaret etmiş, akabinde de Myanmar Dışişleri Bakanı Aung San Suu Kyi'nin davetlisi olarak Myanmar'a gitmiştir. Endonezya, bu konuyla ilgili olarak Bangladeş'i ilk ziyaret eden Asya ülkesi olmuş ve bu görüşmelerde Rohingya'lara yapılacak insani yardımlar konusunda Endonezya'nın hazır olduğu belirtilmiştir.¹²⁶

Son olaylar ardından kayıtlı 56.000 Rohingya mültecinin bulunduğu Malezya ise 2015'teki tavrından daha olumlu bir yaklaşım sergilemiştir. Zira 2015'teki bot hadisesinden sonra Malezya, Rohingyaların ülkeye girmeleri halinde derhal geri gönderileceklerini ilan etmişti. Malezyalı yetkililer botların batması durumunda mültecilerin kurtarılacağını, ancak mültecileri ülkeye kabul etmek istemediklerini açıklamıştı. O dönemde benzer bir tepki de o güne kadar sığınmacıların kurtarılmasına dair yoğun çaba sarf eden Endonezya'dan gelmişti.

Fakat Arakan'da yaşanan son olaylar akabinde Malezya parlamentosu, Myanmar hükümetine, etnik temizlik boyutuna varan süreçle ilgili gerekli bütün önlemleri alması yönünde çağrıda bulunmuştur. 4 Aralık 2016'da da Kuala Lumpur'da oldukça büyük çaplı protesto gösterileri düzenlenmiştir. Bu protestolara hükümet partisi UMNO ile ana muhalefet partisi de katılmış, Malezya başbakanı tepkilerin Myanmar'ın iç işlerine karışmak olarak algılanmaması gerektiğini, Arakan'da Rohingya'lara karşı yürütülen operasyonların hem evrensel insan haklarının hem de ASEAN sözleşmesindeki insan hakları kararlarının ihlali olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu şiddet sürecinin durdurulmaması

ASEAN, İİT, Çin ve Hindistan gibi bölgesel güçler, ABD gibi uluslararası aktörler ve yabancı yatırımcıların mevcut Myanmar siyaseti üzerinde etkileri olduğu ifade edilirken, bütün bu unsurların hedeflerinin ve önceliklerinin farklı olması, bazı krizleri yahut anlaşmazlıkları çok daha başka noktalara çekebilmekte ve tehlikeli kutuplaşmalara sebep olabilmektedir. Arakan eyaletindeki şiddet olayları ve Myanmar'daki barış süreci devam ederken olayların merkezindeki aktörler, bu aktörlerle irtibat gibi daha hayati konular göz ardı edilmektedir.

halinde Myanmar'ın ASEAN üyeliğinin sorgulanması gerektiği de gösteriler esnasında dile getirilen taleplerden olmuştur.¹²⁷

Bununla birlikte Malezya ordu komutanının Myanmar'ı ziyareti esnasında, Rohingyaların bu şekilde dışlanmasının Myanmar dâhil bütün bölge ülkelerini tehdit eden bir hal alabileceği ifade edilerek DAEŞ gibi küresel terör örgütlerine gönderme yapıp uyarıda bulunulmuştur.¹²⁸

İİT ise Malezya'nın çağrısı üzerine 19 Ocak 2017'de Kuala Lumpur'da üyelerinden Malezya, Endonezya, Afganistan, Pakistan, Azerbaycan, Filistin, İran ve Maldivler ile bakanlar düzeyinde bir araya gelmiştir. Toplantının sonuç bildirgesinde problemin insani yardımlarla aşılamayacak kronik bir boyuta geldiği, bölge ülkelerini toptan etkilediği/etkileyeceği hususu vurgulanmış, sürekli dışlanan ve baskı gören bu insanlara çıkış yolu bırakılmaması halinde bu durumun küresel terör gruplarına kaynak teşkil etme ihtimaline işaret edilmiştir. Fakat İİT'nin bu toplantı sonrası etkili çalışmalara başlayıp başlamadığı ile ilgili somut yahut kamuoyuna yansımış bir girişim bulunmamaktadır.¹³⁰

Hasılı ASEAN, İİT, Çin ve Hindistan gibi bölgesel güçler, ABD gibi uluslararası aktörler ve yabancı yatırımcıların mevcut Myanmar siyaseti üzerinde etkileri olduğu ifade edilirken, bütün bu unsurların hedeflerinin ve önceliklerinin farklı olması, bazı krizleri yahut anlaşmazlıkları çok daha başka noktalara çekebilmekte ve tehlikeli kutuplaşmalara sebep olabilmektedir. Arakan eyaletindeki şiddet olayları ve Myanmar'daki barış süreci devam ederken olayların merkezindeki aktörler, bu aktörlerle irtibat gibi daha hayati konular göz ardı edilmektedir.¹³¹

Arakanlı Müslümanlar yahut Rohingyalar, Türkiye'de de yıllardır gündem olmuş ve kamuoyu bu uzak coğrafyadaki insanların dertleriyle her zaman ilgilenmiştir. Türkiye'nin bu konudaki hassasiyeti 2012'de meydana gelen olaylar sonrasında, dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Emine Erdoğan'ın bölgeyi ziyaretleri ile dünya kamuoyunda yankı bulmuş ve Türkiye'nin konuya ilgisi diasporada yaşayan binlerce Rohingya için bir umut olmuştur.¹³²

Bu ziyaret esnasında dönemin Myanmar Devlet Başkanı Thein Sein ile de görüşen Davutoğlu, Myanmar'ın imajının Arakan problemiyle sarsılmaması gerektiğinin altını çizerek İİT ülkelerinin Myanmar ile ilgili herhangi olumsuz bir kanaate sahip olmalarının insani yardımların bölgeye ulaştırılmasıyla engellenebileceğini belirtmiştir. Arakan'ın bir bütün olarak bu durumdan etkilendiğinden bahseden Thein Sein ise, insani yardımların Müslümanlar kadar Budistlere de yapılması talebinde bulunmuştur. Görüşmede, Arakan'da yaşanan olayların din yahut ırkla bir ilgisinin olmadığı fakat olayın bölgedeki gruplar arası nefreti tetiklediği ifade edilmiştir. Davutoğlu, dinler arası çatışmayı arttıracak propaganda ve söylemlerden kaçınılmasını ve bağımsız kurumların bölgeye gelip bizzat yerinde incelemeler yapması gerektiğini vurgulamış ve Myanmar devlet başkanını Türkiye'ye davet etmiştir. Bu ziyaretten bir hafta sonra Suudi Arabistan'da gerçekleşen İİT toplantısında konuyla ilgili gözlemlerini aktaran Davutoğlu, teşkilatın bölgeyi ziyaretini de teşvik etmiştir. Bu ziyaret sonrası Türkiye Myanmar'a 50 milyon dolar bağışta bulunmuştur.¹³³ Türk yardım kuruluşlarının bölgeye yönelik çalışmaları hâlihazırda devam etmektedir.

Sonuç

➤ Myanmar'da toplum, yaşanan çatışmalar üzerinden birbirine gitgide daha çok düşmanlaşırken bu süreçte mağdur olanlar, hayatlarını kaybedenler, yine masum ve suçsuz insanlar olmaktadır. Yaşadığımız çağın "hız" temelli felsefesi, birçok insani krize sadece günü kurtarmakla sınırlı ve yardımcı sektörleştiren bir zihniyet çerçevesinde çözümler sunarken, kökleri çok derinlerde yatan problemlere uzun vadeli ve yapıcı çözümler bulamamaktadır.

Günümüz itibarıyla uluslararası kurumların raporları, gözlem ve incelemeleri, kurulan araştırma komisyonlarının değerlendirmeleri halen tam bir karşılık bulamamış ve ne yazık ki sorunun çözümü noktasında bir ilerleme kaydedilememiştir. Tam tersine 2012'den bu yana süreç bariz bir şekilde bu raporun konusu olan Rohingyalı kimsenin hayal dahi edemeyeceği son derece ağır insani koşullara sürüklemeye devam etmiştir.

"Vatansız" bir topluluk olmaya sürüklenen ve zorlanan bu insanların çareyi daha istenmeyen yöntemlerde bulmak meyline dair bölge uzmanları tarafından yıllar önce birçok uyarıda bulunulmuştur. Şu an, sınırı olmayan terör grupları, insan kaçakçıların ve organ mafyalarının şer ağlarında yok olan bu insanların birinci adresi haline gelebilir.

Myanmar'da diğer etnik gruplarla devam eden barış süreçlerine müdahil olmak isteyen gerek Batı dünyası gerekse bölge ülkeleri, etnik olarak oldukça zengin ancak bir o kadar da problemlili olan ülkeye sorunlarının çözümü noktasında neredeyse hiçbir gerçekçi öneri sunamamakta, hatta olaylara çoğunlukla kendi çıkarları doğrultusunda ve ne yazık ki daha da parçalayıcı bir anlayışla yaklaşmaktadır.

Öncelikle bölgede yıllardır devam eden diğer etnik ve toplumsal çatışmalar yanında, on binlerce insanın

ülkeden gönderilmesi gibi bir gündemi olan Rohingya krizini doğru anlamak, bunun için de Myanmar'ı anlamak, bölgeye ve yaşanan soruna dair gerçekçi bir okuma yapmak gerekmektedir. Bu konu bölgeyle ilgili gerçekçi yaklaşımları olan yerel ve uluslararası aktivistler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bölgedeki olayların Müslüman dünyada hissî boyutlarda bir tepkiyle karşılanması ancak bunun ötesine gidilmemesi yanında, daha çok Batılı yardım ya da araştırma kurumlarının yorumlarına dayanılarak hakkında bir intiba sahibi olunan ülkede, sorunun kalıcı olarak çözümüne yönelik yeni yöntemler bulunmalıdır. Bu sorun, Myanmar'ın millî bütünlüğü ve sınırları içerisinde yaşayan her insanın eşit haklara sahip olduğu bir gelecek inşa edilmesi ilkesiyle ele alınmalıdır. Myanmar'daki toplumun bütün kesimlerini ve özünde insanlığı ilgilendiren bu problemin sebeplerinin her yönüyle araştırılması ve doğru bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Uluslararası aktörlerin de sorunun iki önemli tarafı olan Bangladeş ve Myanmar ile birlikte çözüm için yapıcı bir ilişki geliştirmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca Myanmar'da yaşayan farklı dinî ve etnik yapıların birbirlerini tanıma ve anlamasına yönelik destekleyici çalışmalar yapılması da kapalı bir toplum yapısı olan bu ülke için gerekli bir adımdır. Yine Myanmar'ın da üyesi olduğu bölgesel bir kuruluş olan ASEAN'ın, mevzuyu ele alırken yoğun bir Rohingya nüfusu barındıran ve Arakan'da meydana gelen her olaydan büyük ölçüde etkilenen Bangladeş'i de sürece dâhil etmesi gerekmektedir. Bangladeş'in bu süreçte yalnız kalmasından dolayı mültecileri geri göndermesine yahut kapıları kapatmasına meydan vermemek için ASEAN üyelerinin Bangladeş'e yardımcı olması,

İİT'nin de Bangladeş ile mültecilerin durumuna yönelik ortak çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.

Rohingyalar genel olarak başta Bangladeş, Endonezya, Malezya, Tayland, Pakistan, Hindistan, Körfez ülkeleri, Suudi Arabistan ve batı ülkelerinde diasporada yaşamaktadır. Buralardaki Rohingyaların durumlarına dair tespitlerin ivedilikle yapılması gerekmektedir. Zira bu gruplar arasındaki en dezavantajlı topluluklar Bangladeş sınırlarında ölüme terk edilen Rohingya mültecileridir. Bangladeş'teki mültecilerin durumunun iyileştirilmesine dair bugüne kadar doğru dürüst projeler gerçekleştirilmemiş, yapıcı adımlar atılmamıştır. Arakan tarafında ise evlerinden edilen, iç göçe zorlanan ve Arakan içerisinde sıkışmış Rohingyaların köylerine, yaşadıkları yerlere dönebilmeleri için gündeme gelmesi gereken çalışmalar da "kamplara sıkışmış insanlara yardım" telaşıyla gölgelenmektedir. Burada da tıpkı İsrail'in Filistinlileri kamplara sürmesi ve uluslararası toplumun kampları beslemesiyle İsrail'e zaman kazandırması bağlamında bir durum söz konusudur.

Yardımların nasıl gerçekleştirileceği, bölgedeki halka nasıl ulaştırılacağı ve Rohingya mevzusunun sade-

ce yardım toplamak boyutunda kalmayacağı yeni bir anlayışla hareket edilmesi ve bu durumun bir sektör haline gelmesinin önlenmesi gerekmektedir. Yine Arakan içerisindeki Rohingyaların kendilerini temsilde ve ifadeye pasifleştiği/pasifleştirildiği ve böylece soruna içeriden çözüm bulabilecek temsilcilerin yetişemediği de bir gerçektir.

Myanmar, hem Türkiye'ye coğrafi olarak uzak olması hem de maalessif bulunduğumuz coğrafyadaki bitmeyen savaş ve krizler sebebiyle hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığımız bir bölgedir. Bununla birlikte Türkiye hiçbir zaman bu bölgedeki Müslümanların sorunlarına kayıtsız kalmamıştır. Bundan sonra da hem Myanmar'ın bütünlüğüne hem de burada yaşayan Müslümanların geleceğine dair yapıcı yaklaşımların sergilendiği bir ilişki geliştirilmesi önem arz etmektedir. Önümüzdeki süreçte ülke yönetimini muhatap alan ziyaretler ve bütüncüllüğü dikate alan yaklaşımlarıyla Türkiye'nin Myanmar ile olan ilişkilerini devam ettirmesi, Rohingyalara yönelik yardımları Myanmar yönetimiyle koordineli şekilde ihtiyaç sahiplerine iletmesi, bölgedeki insani sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

SONNOTLAR

- ¹ Human Rights Watch. "II. Historical Background", <https://www.hrw.org/reports/2000/burma/burm005-01.htm> (17 Şubat 2017).
- ² Yeni kullanımda adı *Rakhine* olarak değiştirilen bu bölge, bu çalışmada Türkiye'de yaygın bilinen adı ile *Arakan* olarak zikredilecektir.
- ³ 1948'de İngiliz sömürgesinden bağımsızlığını ilan eden ülke, "Burma Birliği" ismini almıştır. Burma, ülkenin çoğunluğunu oluşturan "Bamar" ırkına izafe bir isimdir. Bu isim 1989'da "Myanmar Birliği Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir. 1989'da askerî hükümetin değiştirmiş olması dolayısıyla ülkedeki askerî rejim karşıtları bu ismi kullanmamaktadır. Bu değişikliğe dair farklı yorumlar bulunmakla birlikte, bu ismin İngiliz sömürge döneminin adlandırması olması dolayısıyla tepki olarak değiştirildiği de ifade edilmektedir. Bununla birlikte isimle ilgili 1989'da kurulan komisyon, "Burma" isminin Burma/Barma etnik nüfusu dışındakileri dışladığını, "Myanmar" kullanımının daha kapsayıcı olduğunu belirterek bu ismi İngilizce söylenişiyile zikretmekten ziyade konuşma diline ait kullanımın yazı dilindeki "Myanmar" ile değiştirilmesine karar vermiştir. Bu kronolojik sürece paralel olarak tarihî isimlendirme, anlaşma yahut daha çok 1989 öncesi belli adlandırmalarda "Burma" kullanımını tercih edilmiş, 1989 sonrası sürece yönelik açıklamalarda ise ülkenin adı Myanmar olarak zikredilmiştir.
- ⁴ Sittwe'de 2012'de vuku bulan olaylara kadar Rohingya'lar Aung Myingthaya bölgesinde yaşamıştır. Ayrıca Sittwe, Budist Rahiplerin siyasi alanda güçlü ve etkin olduğu bir merkezdir. Bölgede İngiliz sömürgesine karşı ilk kalkışmayı başlatan U Ottama isimli rahip de Sittwelidir. 2007'de Saffron Devrimi olarak bilinen ordu karşıtı gösterilere önemli ölçüde katkıda bulunan *All Burma Monks' Alliance* (Tüm Burma Rahipler Birliği) da bu bölgede bulunmaktadır. Daha fazla bilgi için bk. <https://en.wikipedia.org/wiki/Sittwe>, https://en.wikipedia.org/wiki/Saffron_Revolution, https://en.wikipedia.org/wiki/U_Ottama
- ⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Sittwe> (10 Şubat 2017).
- ⁶ Kamein ya da Kaman olarak bilinen bu grup Hint-Aryan bir etnik topluluk olup çoğunluğu Müslüman'dır. Genel olarak Arakan'da ikamet etmektedirler. *Kaman* Farsça asıllı bir kelime olup *yay* manasına gelmektedir. Burma devleti tarafından tanınan bir etnik grup olan Kamanlar, Arakan millî ırkını oluşturan yedi etnik gruptan biridir. Kamanlar bölgenin yerlileri kabul edilip Burma vatandaşlıklarını gösteren kimlik kartlarına sahiptirler. Arakan'daki Rohingya'lara yönelik ayaklanmalardan Müslüman olmaları dolayısıyla kısmî olarak etkilenmişlerdir.
- ⁷ Aye Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", *SOAS Bulletin of Burma Research*, Vol. 3, No. 2, Sonbahar 2005, <https://www.soas.ac.uk/sbbr/editions/file64388.pdf> (13 Mart 2017) s. 397.
- ⁸ <https://en.wikipedia.org/wiki/Sittwe> (10 Şubat 2017).
- ⁹ Amine Tuna, 30 Nisan 2014, http://insamer.com/tr/myanmar-nufus-sayiminda-rohingyalar-yok-sayildi_83.html (15 Şubat 2017).
- ¹⁰ Mehmet Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", Araf'ta Bir Toplum, Arakan Sempozyumu, İstanbul, <http://istanbul.mazlumder.org/webimage/arafta-bir-toplum-arakan-kitabi.pdf> (13 Mart 2017), s. 69.
- ¹¹ Önceki adı Palongkee olan Cox's Bazar, ismini Doğu Hindistan Şirketi'nde görevli İngiliz bir memur olan Hiram Cox'tan almıştır. Kaptan Cox, Palongkee'de Arakan mültecileri ile yerel Rakhineler arasındaki yüzürlük bir çatışmayı ele almak için özel olarak görevlendirilmiştir. Ölümünden sonra anısına Cox's Bazar ("Cox's Market") adlı bir pazar kurulmuş ve sonrasında bu isim, yerleşim yerinin adı haline gelmiştir.
- ¹² Human Rights Watch. "II. Historical Background".
- ¹³ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", ss. 69-71.
- ¹⁴ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 403.
- ¹⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Myanmar (10 Şubat 2017).
- ¹⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Myanmar (10 Şubat 2017).
- ¹⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Myanmar (10 Şubat 2017).

- ¹⁸ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 73-75.
- ¹⁹ Human Rights Watch, Ocak 2017, "Country Summary: Burma", https://www.hrw.org/sites/default/files/burma_1.pdf (12 Şubat 2017).
- ²⁰ Kristina Kironka, *Migration in East and Southeast Asia, The Rohingya Ozymoron: Stateless People Leaving Their Home Country*, Ed. Samuel C.Y.Ku. Kristina Kironka, National Sun Yat-sen University Taiwan, World Scientific, 2017, s. 222.
- ²¹ Bahsedilen yazıya ulaşılammış olmakla birlikte "Sudeten"den kastın 1938 yılında Çek devleti topraklarında bulunan Sudeten bölgesindeki Almanların durumuyla Rohingyaların durumuna dair bir benzetme yahut bu bölge sorunundan dolayı Çek devletinin başına gelenlere dair Burma yönetimine bir gönderme olduğu tahmin edilmektedir. Çoğunluğu Almanca konuşan Sudeten bölgesine yönelik Çek devletinin belli birtakım talepleri yerine getirmemesi, 1938'de Çek devletinin parçalanmasıyla sonuçlanmıştır. Yine bu tahmine Hindistan ve Pakistan'ın ayrışma sürecindeki tartışmalarda Muhammed Ali Cinnah'ın "haklarından vaz geçmeyen Sudeten Almanlarının korumasız olmayıp baskılara direndikleri gibi Müslümanlar da kimliklerinden vazgeçmeyecekler" ifadeleri destek olmaktadır. Bu ifadeler *Road to Pakistan: The Life and Times of Mohammad Ali Jinnah* adlı kitapta yer almaktadır.
- ²² Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 403.
- ²³ İmtiaz Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", Araf'ta Bir Toplum, Arakan Sempozyumu, s. 17.
- ²⁴ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 69.
- ²⁵ Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", ss. 17-18.
- ²⁶ Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", s. 19.
- ²⁷ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 414.
- ²⁸ Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", s. 19.
- ²⁹ Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", s. 19.
- ³⁰ Ahmed, "Devletsiz Rohingyaların Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", s. 20.
- ³¹ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 404.
- ³² Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 404.
- ³³ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 404.
- ³⁴ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 404.
- ³⁵ Aman Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities", 15 Eylül 2016, <http://www.rvisiontv.com/emergence-jamiatul-ulama-activities/> (14 Mart 2017).
- ³⁶ Kristina Kironka, *Migration in East and Southeast Asia, The Rohingya Ozymoron: Stateless People Leaving Their Home Country*, s. 222.
- ³⁷ Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ³⁸ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 71.
- ³⁹ Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁴⁰ Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁴¹ Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁴² Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁴³ Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁴⁴ Farklı kaynaklarda Mohammad Jafar ya da Jafar Hussain olarak da geçmektedir.
- ⁴⁵ Kironka, *Migration in East and Southeast Asia, The Rohingya Ozymoron: Stateless People Leaving Their Home Country*, s. 222.
- ⁴⁶ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 71-72.
- ⁴⁷ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 71-72.
- ⁴⁸ Human Rights Watch, *Country Summary*, Burma.
- ⁴⁹ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)" s. 411.
- ⁵⁰ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State", 15 Aralık 2016, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/283-myanmar-new-muslim-insurgency-rakhine-state> (14 Şubat 2017).

- ⁵¹ Berdal Aral, "Self-Determinasyon Hakkı Ekseninde Burma'daki Rohingya Azınlığı", Araf'ta Bir Toplum, Arakan Sempozyumu, Kasım 2013, İstanbul, <http://istanbul.mazlumder.org/webimage/arafta-bir-toplum-arakan-kitabi.pdf> (13 Mart 2017), s. 31.
- ⁵² Ullah, "The Emergence of Jamiatul Ulama and it's Activities".
- ⁵³ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 413.
- ⁵⁴ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 413.
- ⁵⁵ The Voice of Rohingyas, <https://thevoiceofrohingyas.wordpress.com/2012/09/19/mayu-frontier-administration/> (17 Şubat 2017).
- ⁵⁶ Aral, "Self-Determinasyon Hakkı Ekseninde Burma'daki Rohingya Azınlığı".
- ⁵⁷ The Voice of Rohingyas.
- ⁵⁸ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 413.
- ⁵⁹ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 72.
- ⁶⁰ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 413.
- ⁶¹ Jacques P. Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas", 18 Ekim 2012, http://www.burmalibrary.org/docs21/Jacques-P-Leider-2012-The_Muslims_in_Rakhine_and_the_political_project_of_the_Rohingyas-en.pdf (8 Mart 2017).
- ⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Rohingya_Liberation_Party
- ⁶³ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 413.
- ⁶⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Rohingya_Liberation_Party
- ⁶⁵ Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas".
- ⁶⁶ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁶⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Rohingya_Patriotic_Front (20 Şubat 2017).
- ⁶⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Rohingya_insurgency_in_Western_Myanmar (10 Şubat 2017).
- ⁶⁹ https://history/?q=https%253A%252F%252Fen.wikipedia.org%252Fwiki%252FOperation_King_Dragon (10 Şubat 2017).
- ⁷⁰ Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas".
- ⁷¹ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁷² https://en.wikipedia.org/wiki/Arakan_Rohingya_Islamic_Front (20 Şubat 2017).
- ⁷³ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁷⁴ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁷⁵ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 414.
- ⁷⁶ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 414.
- ⁷⁷ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 414.
- ⁷⁸ Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas".
- ⁷⁹ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁸⁰ Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas".
- ⁸¹ Press Release: "Concerning implication Rohingya groups to have connection with terrorist organisation", 6 Ekim 2006, <http://www.rohingya.org/portal/index.php/arno/amo-press-release/44-press-releaseconcerning-implicating-rohingya-groups-to-have-connection-with-terrorist-organisation.html>
- ⁸² a.g.e.

- ⁸³ Arakan Rohingya National Organisation (ARNO) Arakan Burma, <http://www.rohingya.org/~rohingya/portal/index.php/who-we-are.html> (8 Mart 2017).
- ⁸⁴ a.g.e.
- ⁸⁵ Leider, "The Muslims in Rakhine and the Politica Project of the Rohingyas".
- ⁸⁶ BRANA Press Reliese, file:///C:/Users/user/Downloads/BRANA+Press+-Release+1.pdf (8 Mart 2017).
- ⁸⁷ Burmese Rohingya Organisation UK, <http://brouk.org.uk/?cat=5>
- ⁸⁸ Danimarka'da kurulan ve başkanlığını Dr. Anita Schug ve Dr. Hla Kyaw'nın yaptığı bu kuruluşun Riyad ve Chittagong'da şubeleri bulunmaktadır.
- ⁸⁹ Ahmed, "Devletsiz Rohingyalarn Vahim Durumu ve Ne Yapılmalı?", s. 17-18.
- ⁹⁰ 14 Ekim 2012'de MAZLUMDER tarafından organize edilen panelde konuşan İmtiaz Ahmed bu soruna yönelik öngörülerini ve kaygılarını ifade etmiştir, bk. *Araf'ta Bir Toplum Arakan*, s. 21.
- ⁹¹ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁹² Söz konusu görüntülerden bazılarına şu linklerden ulaşılabilir; H. Edroğan, YouTube Channel, <https://www.youtube.com/watch?v=Oa8RdJv-4gxc>, <https://www.youtube.com/watch?v=M0mc-0jdMIg>
- ⁹³ P. Millar, "Sizing up the shadowy leader of the Rakhine State", <http://sea-globe.com>: <http://sea-globe.com/rakhine-state-insurgency-ata-ullah/> (14 Şubat 2017).
- ⁹⁴ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ⁹⁵ A. Times, 17 Ekim 2016, *Faith Movement Arakan Press Statement*, video: <https://www.youtube.com/watch?v=zNrVHPcElk> (10 Şubat 2017).
- ⁹⁶ *Al-Jazeera*, 19 Ekim 2016, <http://www.aljazeera.com/news/2016/10/food-aid-80000-rohingya-blocked-myanmar-161019135600701.html> (13 Şubat 2017).
- ⁹⁷ Human Rights Watch. "II. Historical Background".
- ⁹⁸ Human Rights Watch. "II. Historical Background".
- ⁹⁹ Human Rights Watch. "II. Historical Background".
- ¹⁰⁰ Aral, "Self-Determinasyon Hakkı Ekseninde Burma'daki Rohingya Azınlığı", s. 35.
- ¹⁰¹ "Burma'nın Bengaller Yoluyla İslamlaştırılması" başlığındaki rapor bu kampanyalara örnek olarak verilebilir. http://www.burmalibrary.org/docs21/Khin-Maung-Saw-NM-2011-09_Islamanisation_of_Burma_through_Chittagonian_Bengalis-en.pdf
- ¹⁰² International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ¹⁰³ International Crisis Group, "Myanmar: A New Muslim Insurgency in Rakhine State".
- ¹⁰⁴ Özay, "Myanmar'da Rohingya Konusu: Çözümler", s. 76.
- ¹⁰⁵ S. L. Clarke, "Working inside the triangles", <http://www.centrepeaceconflictstudies.org/wp-content/uploads/Myanmar-publication.pdf> (17 Şubat 2017).
- ¹⁰⁶ Nurul İslam, "Rohingya Sorunu ve Çözümü", *Araf'ta Bir Toplum, Arakan Sempozyumu*, Kasım 2013, İstanbul, <http://istanbul.mazlumder.org/webimage/araf-ta-bir-toplum-arakan-kitabi.pdf> (13 Mart 2017), s. 53-54.
- ¹⁰⁷ <http://www.burmapartnership.org/2013/10/joint-statement-on-aung-san-su-kyis-outrageous-remarks-on-muslims/> (8 Mart 2017).
- ¹⁰⁸ Sangha Maha Nayaka Devlet Komitesi, devlet tarafından 1980'de kurulmuş, Myanmar'da Budist din adamı "Sangha'yı denetleyen üst düzey bir Budist keşişler komitesidir.
- ¹⁰⁹ "Wirathu silenced by Myanmar's top Buddhist body", 12 Mart 2017, <http://www.aljazeera.com/news/2017/03/wirathu-silenced-myanmar-top-buddhist-body-170311141258664.html>
- ¹¹⁰ *The Irrawaddy*, "Myanmar Now Journalist Demands Authorities Take Action Against U Wirathu", 29 Mart 2017, <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-now-journalist-demands-authorities-take-action-against-u-wirathu.html> (31 Mart 2017).

- ¹¹¹ International Crisis Group, 22 Ekim 2014, "Myanmar: The Politics of Rakhine State", <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/myanmar-politics-rakhine-state> (17 Şubat 2017).
- ¹¹² *Radio Free Asia*, "Myanmar's Decision to Give Some Muslims Official IDs Stirs Protest" <http://www.rfa.org/english/news/myanmar/myanmar-decision-to-give-02272017143837.html?searchterm=utf8:ust-ring=rohingya> (27 Şubat 2017).
- ¹¹³ 969 Hareketi kendini Budist ülkelerde bu kültürü ve geleneklerini korumak üzere kurulmuş bir hareket olarak tanımlamaktadır. Buda'nın öğretilerini canlı tutma ve yaşatma yanında bir diğer önemli gündemlerini de Budist ülkelerin dinî yapısını bozan yabancı yıkıcı unsurların yayılmasını engellemek olarak açıklamaktadırlar. Ayrıntılı bilgi için bk. <http://969movement.org/what-is-969-movement/>. Buda'nın erdemlerini simgeleyen rakamlarla kendini ifade eden bu hareketin faaliyet ve eylemleri özellikle Müslüman karşıtı gösterilere bürünmüş ve Sri Lanka gibi Burma dışındaki Budist çoğunluklu ülkelere de sıçramıştır. İslamofobik ve Müslüman karşıtı eylemler ve söylemleriyle tanımlanan 969 Hareketi, Arakan'daki Bengaliler tarafından "tehdit altında olan" Rakhineleri korumak amacıyla faaliyet yürüttüğünü belirtmektedir.
- ¹¹⁴ Joseph Schatz, "In Myanmar, attacking the Rohingya is good politics", <http://america.aljazeera.com/articles/2015/5/29/in-myanmar-attacking-the-rohingya-is-good-politics.html> (8 Mart 2017).
- ¹¹⁵ Clarke, "Working inside the triangles".
- ¹¹⁶ Clarke, "Working inside the triangles".
- ¹¹⁷ Clarke, "Working inside the triangles".
- ¹¹⁸ P. Gopal, "Regional actors should take a stand against Myanmar", <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/02/regional-actors-stand-myanmar-170213140632476.html> (15 Şubat 2017).
- ¹¹⁹ Chan, "The Development of a Muslim Enclave in Arakan (Rakhine) State in Burma (Myanmar)", s. 403.
- ¹²⁰ J. Webb, "Solving the Rohingya Crisis", <http://thediplomat.com/2015/05/solving-the-rohingya-crisis/> (17 Şubat 2017).
- ¹²¹ Mehmet Özay, "Güneydoğu Asya Çalışmaları (Southeast Asian Studies)", <http://guneydoguasyacalismalari.blogspot.com.tr/search/label/Arakan%C4%B1%20M%C3%BCs%C3%BCmanlar> (27 Şubat 2017).
- ¹²² Webb, "Solving the Rohingya Crisis".
- ¹²³ Endonezya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Evi Fitriani, bu Anlgo Sakson tavra başka ülkelerin de aynı tepkiyi vermesinin problemi kronikleştirdiği görüşünde. Fitriani, bölgesel bir yapı olan ASEAN'a daha çok iş düştüğünü de ifade etmekte. Daha fazla bilgi için bk. <http://www.thejakartapost.com/news/2016/11/26/no-asean-meeting-to-discuss-rohingya.html>
- ¹²⁴ S. Yogendran, "Turning to ASEAN: Response to the Rakhine Crisis", <http://reliefweb.int/report/myanmar/turning-asean-response-rakhine-crisis> (21 Şubat 2017).
- ¹²⁵ <http://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya-asean-malaysia-idUSKBN1480E1> (17 Şubat 2017).
- ¹²⁶ Özay, "Güneydoğu Asya Çalışmaları".
- ¹²⁷ Özay, "Güneydoğu Asya Çalışmaları".
- ¹²⁸ Özay, "Güneydoğu Asya Çalışmaları".
- ¹²⁹ Özay, "Güneydoğu Asya Çalışmaları".
- ¹³⁰ A. A. Ahsan, "The Rohingya crisis and the role of the OIC", <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/02/rohingya-crisis-role-oic-170217102801957.html> (24 Şubat 2017).
- ¹³¹ Clarke, "Working inside the triangles".
- ¹³² Clarke, "Working inside the triangles".
- ¹³³ S. Y. Naing, "Turkey Foreign Minister Tours Arakan State", 10 Ağustos 2012, <https://www.irrawaddy.com/news/burma/turkey-foreign-minister-tours-arakan-state.html> (21 Şubat 2017).

İNSAMER

İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Karag m ruk Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhittin Sk.No:6 PK.34091 Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

Bu rapor, yaşanan insani sorunun çözümüne yönelik yıllardır hiçbir gelişmenin kaydedilmediği Arakan'da olan biteni anlayabilmek amacıyla öncelikle sürece dair tarihsel arka planın bir özetini, Rohingyaları siyasi direnişe iten süreçlerle birlikte Rohingya siyasi direniş ve silahlı hareketlerini, patlak veren son olayları ve bölgedeki insani durumla ilgili son gelişmeleri içermektedir. Raporunda ayrıca, Rohingyaların yaşadığı insani trajediyle ilgili uluslararası toplumun çözüm sürecinin neresinde olduğunu daha iyi resmetmek için Myanmar'daki iç dengelere, bölgesel denkleme ve uluslararası camianın tutumuna da yer verilmektedir.

www.insamer.com

info@insamer.com

INSAMER

IHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

